

Regine Normann

Faafængt

bokselskap.no
Oslo 2022

bokselskap.no, Oslo 2023

Regine Normann: *Faafængt*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1911 (Kristiania/Aschehoug).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

ISBN: 978-82-8319-723-5 (bokselskap.no),

978-82-8319-724-2 (epub), 978-82-8319-725-9 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere

nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

[Et menneske hadde en drøm]

[V] Et menneske hadde en drøm – en daarende drøm om at vie sit virke til lindring og gagn for dem, som led, fordi de hadde mistet freden til hvile under livets jagende kamp.

Og det søkte ut i vrimlen for at øve sin gjerning, men travelheten grep det, og det blev selv som en av den jagende flok, uten rast, uten hvilens fred.

Men drømmen laa i sindet, og i de stille nattetimer røvet den søvnens fred.

— — —

Og det samme menneske stod op og sa:

«I folkevrimlen yrer det og syder det i evig uro. Jeg taper mig selv, og ingen har stunder til at ta mot det jeg vilde gi. Jeg vil gaa ut i ødemarken, der freden er tilhuse, og bygge mig et bosted og bli der. Og jeg vil rede leie for den mødige og sætte lys [v] i mit vindu og rydde sti for den vildfarendes fot.»

— — —

Men vinteren kom, og frost bandt jorden, og sne dækket den, saa mennesket maatte nøies med at træde uvarige spor, hvor det vilde ha brutt sten og jevnet vei. Og ingen fandt frem til dets bolig.

— — —

Det var vaar.

Motløs sat mennesket ved bækken, som skummet og randt mellem vintergule straa og mosgrodd sten. Ryggen var krøket og sjælen træt, av dages faafængte slit og av nætters mismot.

«Kjender du mig?» sang vandet. «Jeg er sneen du traadte spor i. Nu gaar jeg mot havet, mot livet, mot det uendelige –»

Bort skummet det, og mennesket lytted efter bækkens døende toner, mens smerten sved i dets bryst.

Nattens svalende dugg faldt paa menneskets hete pande.

«Kjender du os?» hvisket duggperlerne. «Vi er sneen du satte dine spor i. Nu stiger vi mot frihet, mot lys, mot den drivende sky –»

[VII] Da klaget mennesket:

«Snefnugget naar sit maal, men mine aar tilbragt i møie er spildt. Hvad jeg virket om dagen, slettet natten ut. Jeg vilde skape trøst og glæde, og ingens taarer har jeg tørret. Jeg vilde skaffe hvile, og ingens uro har jeg stillet. Min livsdrøm – min deilige, faafængte livsdrøm ...»

Og mennesket graat.

[DEL] I

[1]

[3] Det var en vintersøndag paa Bygdø. Jagende skyer trak rappe skygger over de hvite marker og over skogen, som stod tung av sne.

Paa en tversti stabbet et par ældre damer arm i arm; de løftet kjoleskjørterne høit og de tykke lægger stak som stolper op av støvlerne. Længer borte, men paa den samme sti, sprang tre barn og lekte med en hund. Den bjeffet haast av fryd over friheten, og fotefaret efter den laa som blaalige furer i nysneen. I granholtet midt mot grov nogen kraaker, og en skjor skvatret iltert efter hunden fra toppen av en bladløs løn, som stod for sig selv ute paa jordet.

Men fra veisvingen, der krattet krylte sig frem lik dvergfolk i sær stas under stortrærnes snetunge grener, kom Ragna Størk og Henrik Berger gaaende. Han gik med frakken opknappet og tændt cigar og skottet alt i ett paa hende fra [4] siden. Hun bar hodet frit og traadte rank med lette skridt uten at være i takt med hans.

Tyndere var hun blet og trækkene finere og ikke fuldt saa fordrømt som den kvælden for aar tilbake, da han blev kjendt med hende ombord paa dampskibet. Men det samme viljesterke og likevel næsten sykkelig følsomme ved partiet om munden og haken var der nu som da.

Hun kjendte, han gik og la merke til hende, og hun var inderlig glad ved at ha paa den nye, pene spaserdragten og ikke den gamle graa, hun først hadde tænkt at ta. For nu, da de endelig hadde truffet hinanden igjen, vilde hun svært gjerne, de skulde fortsætte kjendskapet fra før. Han var en snild, hyggelig mand, hun godt kunde like at være sammen med. – Og engang likte han nok hende ogsaa, det var hun næsten sikker paa. Men da var hun modig og hungrig paa livet og ikke bare træt og tom og sær.

Huf nei, hun vilde ikke mindes! Hun vilde være munter og fornøiet den korte stund, de hadde at være sammen, for uvisst var det, om hun traf ham mer. Ikke hadde han opsøkt hende fra den aften for fem aar siden, de var sammen paa varieté, og hun rømte fra ham i barnagtig sinne, fordi hun ikke taalte [5] en spansk danserinde, han sat og nidstirret paa. Og det var jo bare rene tilfældet, de kom til at møtes herute idag.

Han følte vemodet hos hende og spurte vårt, om hun husket hvordan de blev kjendt med hinanden. Hadde hun fundet det, hun dengang lette efter?

... I samme nu saa hun augustkvælden skumre over i nat. Lampelyset fra røkelugaren faldt i skraa stripe mot rælingen, men de sat i skygge. Stundom streifet skjæret fra sidelanternen skøite og baat som drev efter sild. De barkedede seil dukket skinnende frem, sakket agter og sluknet –

Hun hadde fortalt ham om posten, hun hadde sagt op, og at hun var paa vei til Kristiania, hvor hun vilde vikariere ved folkeskolen, til hun fik fast ansættelse; og om Tante Kari som ventet hende, og om alt det hun drømte at faa se i den store, fremmede by; og om det hun vilde forsøke at være for barnene, hun fik at stelle med – de hadde det vist svært vondt mange av dem, hadde hun læst.

Der stod portvin paa et litet bord foran dem, og saa ofte han strøk asken av cigaren, gnistret en funklende rød flek i det [6] ene glas; men det andet var sort som blæk.

... Og aarene som laa imellem, dem hun ikke turde mindes, nu var de over hende. Hver dag, hver vaaken nat – hun maatte i et pinefuldt nu leve dem om igjen. Der var vikaraaret med jag fra skole til skole og aldrig slumrende kritik. – Indtrykkenes talløse hær slét hende mellem sig, drøm kom og svandt, og der var ikke det store og gjæve til under himmel og paa jord, hun ikke trodde sig kaldet til at naa.

Og senere – – Efter hun var ansat og kom til den nye skolen, hvor tante Kari ikke hadde jevnet vei. Fryden ved at faa egen klasse, ingen hadde rørt ved før. Troskyldig, fuld av tillid hang barnene ved hende. Var hun ute av humør, gled der som graalys over dem; var hun glad og oplagt, fulgte de villig og blev kaate og lekne som katunger i en varm stue. Hendes egen nidkjære glæde blev som en rus, og det var næsten med vellyst hun følte de aapne barnesind bøies mot sig.

Aldrig et øieblik næret hun da tvil om, at det hun hadde at gi, var av det rette slag og skikket til vekst mot høiere liv, og uten [7] hensyn øste hun over barnene den rigdom, hun selv mente sig at eie.

Men saa var den kommet, denne isnende fornemmelse av tomhet og av at være sat utenfor. Citaterne døde, ordene blev fattigslige og stemningens rus sjelden.

Det blev slik, efterat hun taletrængt hadde lagt ut om læseplanerne og alle manglerne ved folkeskolen. – For naar hun saa skavanker og kjendte botemidler, hadde hun vel ikke lov til at tie og holde det for sig selv.

Kollegerne blev fort kjed hende, gik avveien og stivnet til, naar hun nærmet sig. De som gad svare hende, tog kvast i. De var ikke umyndige baansunger og vaagde rolig sætte sine erfaringer mot det hun drøste med.

... Og det møtet i lærerindeforeningen – – – Nei, hun vilde ikke leve det op igjen. Dirrende varm av det, hun maatte ha frem, stod hun foran den kompakte erfarenhet og talte længe og inderlig. Men ikke en gnist av forstaaelse slog mot hende, ikke et eneste øie laante gjenskin av tro paa hendes sak.

Men herre, herre barmhjertige gud i himlen, hvorfor var det blet slik! Hun trodde [8] sig gaa guds ærend og hadde aldrig villet andet end skolens vel. At de ikke kunde fatte det. – – Eller var de blet saa tryg bak mur av gammel vedtægt, at de ikke vilde aapne for nye tanker? – Hun hadde raad til at bie tidens fylde, og da om ikke før skulde de faa sande hendes ord: At folkeskolen, som den nu var indrettet, hos altformange barn forkvaklet evner og instinkter og gav litet ly for det, som skulde vokse og utvikles hvert paa sin maate.

Og saa, mens hun bidde, hadde kulden og tomheten slaat klo i hende. Blandt kolleger blev hun faamælt og sky og blandt barnene en arm tigger, som bad sig skjul uten at ha det ringeste av det, hun kunde yde til ærlig vederlag. – – –

Ragna rettet sig og videt brystet i et langt aandedrag.

Var det hende selv dette var hændt! Hun, som reiste ut for at finde eventyret og alt det vidunderlige – – Hvordan var det saa, hun hadde skuslet med aarene og med sig selv, siden hun bare hadde opnaadd at bli arm og tom? Hadde hun da plent latt være at søke, uten at sanse det før idag, det kanske var forsent og evnerne forskjertset?

[9] Da strømmet det ind paa hende alt det vakre og rike hun hadde fundet i bøker, i foredrag, i kunst – i museernes samlinger som ute i naturen. – Alt det hun uforskyldt hadde annammet, nu rislet det svalende over det saare sind.

Og som ved mindet om det tunge spurte hun atter: Var det hende – virkelig hende, al denne herlighet var biet tildel? ...

Og mykt og fuld av undren ved skattenes mangfoldighet svarte hun paa hans spørsmål.

«Eventyret var dér i alt jeg møtte; men jeg ga mig ikke stunder til at lokke det frem. Og intet har jeg faat utrettet av det jeg helst vilde –»

«Jeg kan hilse Dem fra Nordland,» sa han og tok sig en ny cigar.

Hadde doktoren været der? spurte hun sagte.

Han hadde praktisert nogen aar nordpaa, men greidde ikke mørketiden og de lange sjøreiserne og sluttet, endda han tjente bra. Nu hadde han nedsat sig her i byen.

Ja det blev visst stridt for dem, som var sørfra, at vænne sig til forandringen. Ragna selv vilde ikke like at bo der for godt mere, siden hun hadde faat smaken paa noget bedre.

[10] «Bedre – var det bedre De sa! Er De blet utro mot landsdelen Deres, frøken Størk?» smaalo han.

«Aa ikke netop utro. – Men – –.»

«Naa, ut med sproget.»

«Ja, de første aarene efter jeg var kommet herved, mens far endda levde, da var det fest at komme hjem. Jeg kunde gaa og regne uker og dage til ferien og ikke tænke paa stort andet end landet der nord. Var jeg paa skolen, blev barnenes skraal i friminutterne til fuglerøster, og sat jeg hjemme, blev vognramlen paa gaten til dur av sjø. Hver nordlænding jeg traf var jeg ven og kamerat med, og dristet nogen sig til at si et nedsættende ord om folket og om landsdelen min, var jeg færdig til at fly i synet paa ham.»

«Dere nordlændinger har det saan,» smilte han. «Det er som dere ikke vil vedkjende dere skyldskap med det øvrige land.»

«Ja vi har det saa,» indrømmet hun kort, uten at la sig rykke væk fra det hun gik og strævde med at faa sagt.

«Men sidst, jeg reiste hjem – jeg hadde ikke været der paa et par aar og længtet svært ... Vi hadde godt veir paa hele turen, og jeg undte mig næsten ikke stunder til at sove.

[11] Før, naar jeg reiste den veien, hadde det støtt været slik, at jeg neppe visste, om det var øiet som saa, eller om jeg optok indtrykkene med hele mit legeme.

De vet selv, hvordan havet kan være naar solen spinder guldkingel over det. De har jo set de græsgrønne nuterne lette sig av sjøen og fjeldene svøpt i mangefarvet

lyng og mos, med sne og jøkeli i revner og skar. Husker De smaaholmerne, dér tangen glinste, naar havet pustet mot dem? – Vet De, jeg har været i det altsammen og det i mig.

Dengangen jeg nu holder paa at fortælle om, var jeg utenfor og vaaken og visste at jeg saa.

Mens landskapet skiftet som skibet fór, var jeg nærmest forfjamset over forandringen. Saa lakket reisen mot slut, og hjembygden aapnet sig, og da hadde jeg det bitterlig vondt.

Var dette barndommens underland, dit længselen bar mig, naar livet ute i det fremmede var blet for ødselig koldt? Vastrukken myr, endnu gul efter vaarens isbrand, delte grisne grænder; smaa lapper av potethager laa spredt i bakkehald paa vantrevne jorder. Fra jernbanen hadde jeg set Østlandets brede [12] kornakrer bølge i sommerbrisen, og hørt skrattet av slaamaskinen paa de veldyrkede græsmarker, det var sagtens derfor mit eget blev saa smaat. –

Og bjørken oppe i Guldbergaasen, som engang var selve den store, dunkle skog for mig – veikrøkt krat var den blet mot skogen sørpaa.

Jeg saa paa fjorden. Den laa stille med mørke strimer av kvældsbris og paa hinsiden av den svam fjeldgaren blaa og fjern – der den endte, møttes himmel og hav. I brynet, dér langt bak fjeldenes blaa krins, laa engang al verdens herlighet og bidde paa mig. Nu hadde jeg været dér og bortenfor dér, og av verdens herlighet var i den time for mig ikke andet tilbake end et hjemløst menneskebarns stakkarsdom.»

... Et jernbanetog ramlet forbi, og røken valt i svart rull over trærne. Hun stirret efter den og strøk sig med muffen over panden.

«Dagen, som fulgte, stod jeg paa kirkebakken og ventet paa en morbror, jeg var inderlig glad i. Paa alle veier kom pyntede folk, høitidelig og søndagsstind i ledemot og fakter skred de over kirkevengen. De lutet mot jorden som de gik, og om dem var taaket [13] skimmer, nærmest at ligne med frostrøk paa myr like før regn, og helgedagsmasken rakk ikke dølge ørkedagens griske, av slit og sut ripede drag.»

Ragna lo saart og strakte begge armer frem.

«Huf, hvor jeg snakker! De skjønner, det syntes bare saa for mig. I virkeligheten var det jo de kjække, gode, driftige hjembygdingerne mine, som kom.»

Berger gik med cigaren mellem fingrene. Den var sluknet, og asken sat ved; han strøk den væk med lillefingeren, hev stumpen og puttet haanden i frakkelommen.

«Fortæl mere,» bad han.

«I uren paa baksiden av Guldbergaasen,» blev hun ved, og stemmen var lav og sløret, «er der en lun græsgrodd strimmel, i lyvd av høi sten. Der vokser et vildt vinbærtræ og nyperoser, og i græsset staar gul fiol og forglemmigei, og ingensteds har jeg set sankthansblomen saa nydelig pen som der.

Dit brukte jeg ty under opveksten, baade naar jeg var ovglad, og naar noget hadde gaat mig svært imot, og dit gik jeg efter kirketid. Men da jeg naadde kanten av uren, vaagde jeg mig ikke længer. Jeg blev ræd for at komme ^[14] til at se det stygt, som var det vakreste jeg visste. Og jeg la mig ned i lynget og lukket øinene og ønsket jeg kunde faa dø.

Mens jeg laa dér og hadde det vondt, var det som jorden suget mig til sig og fra den strømmet der helsebot gjennem mig.

Jeg har hørt si, at den som pint av syndenød finder naade hos gud, siden ser ham i alt.

Da jeg vandret hjemover, var alt levende ikke andet end kryp paa den barmhjertige jord.»

[2]

[15] Ragna hængte yttertøiet av sig i entreen, duket bordet paa kjøkkenet og pakket røkekjøtsuppen op av høikassen; hun hadde puttet den dit for at koke færdig, mens hun gik turen til Bygdø.

Alle ukens øvrige dager spiste hun sin middag i lærerindehjemmet; men søndag laget hun den selv, og da blev det tiest retterne, hun var hjemmevant med, hun valgte.

Og som hun gik der og stullet for sig selv, randt messefaldshelgene fra den tid, mor var til, hende i hug, slik at hun næsten levde dem om igjen. Far sat i hvite skjortærmer ved klaffebordet foran røstvinduet og læste dagens tekst, og messingbrillerne seg langt frem paa næsetippen hans. I kubbestolen ved ovnen sat mor og passet matgryten, som smaaputret paa den indelukte kokeovn, og Ove, kjælegutten hendes, red skrævsover enden av storskamlen, med ryggen skoret indmot væggen, [16] forat skamlen ikke skulde bikke og forstyrre far i andagten. Men selv vugget hun i gyngestolen henne ved kommoden, med salmeboken i fanget.

Der var hjemmevævede tepper paa gulvet og lyse sirses gardiner for vinduerne. I kroken bak far tikket det høie slagur, mor fik i bryllupsgave av sin mor, og paa langvæggen mellem det og kammersdøren var bokhylden og tæt ved den et stort skilderi av Henrik Wergeland.

Han holdt et papir med finstilt skrift i haanden og blikket op mot en hvit sommerfugl i øvre hjørnet av billedet.

Over kubbestolen var der et blaamalt skap med aapne dører, og der stod kakefatet og sukkerskaalen og fløtemuggen av sølvglas, og alle de randforyldte kaffekopperne paa en hylde for sig, og over dem i en smal, takket list hang teskeer og spiseskeer paa rad. Men paa underste hylden stod brændevinsbuttelen og den lille, pene karaflen med rosenlikøren til mor.

Og skapet var karmosinrødt og gult indvendig, og naar solen skinte, gnistret det i koppernes forgylding og i sølvet og i mors rosenrøde likør.

[17] Og duften av kjøtt og mangeslags krydderier fra matgryten paa ovnen sjev om i stuen, og mor var saa mild og god i ansigtet, som hun tronet der søndagspyntet med foldede hænder og lydte paa far.

... Sirses gardiner hadde Ragna skaffet sig til kjøkkenet, og det blaamalte skap tok hun med sig sist hun var hjemme. Og om det saa var filletepper, hun hadde dem paa kjøkkenet og i entréen. Det blev altid som en ringe amindelse, hun satte pris paa. Men aldrig, aldrig greiet hun faa frem den liflige godsmaken paa kjøtsuppen, alt det hun gjorde sig umake ved tillagningen.

... Ragna gik fra bordet og ryddet væk, øste suppen i en brun krukke» og la resten av røkekjøttet paa fat og dækket over. Tok saa fat paa opvasken, men blev staaende med tørkekluten i haanden og se paa blinket i kobberkjelen, der flammen fra kokeapparatet speilte sig i den. Den glansen lignet levende ild –

«Jeg skal lægge bjørkeved i soveværelsovnens og la kaffen staa og trække sig der og ha det koselig i eftermiddag ogsaa,» snakket hun med sig selv. «Men først vil jeg ta mig en liten lur,» tænkte hun sindig. «Det er sundt, [18] og jeg pligter at være i fuld vigør til skolearbeidet i morgen.»

Dagslyset minket til skumring, og skumringen gled over i kvældsmørke, inden Ragna vaaknet. Det hadde tat paa at sne, og i lykteskjæret fra gaten saa hun de hvite flokker danse utenfor vindusruterne. Urven reiste hun sig fra sofaen, la lureteppet pent sammen, ripte en fyrstikke og tændte lampen. Baade frossen og kaffetørst var hun, og klokken manglet elleve minutter paa seks.

De knastørre bjørkekubber fænget fort og sendte flakkende lysbundter gjennom trækhullerne. Men da Ragna slukket lampen og aapnet ovnsdøren, fløt bundterne sammen og kløvde mørket. Selv sat hun midt foran ovnen i den lave, gode stolen, og krakken med kaffebrettet hadde hun ved siden.

Blidlynt skjænket hun kaffe i koppen, og mens hun nød den duftende taar, fulgte blikket ildskjærets bløte lysning over sengen og kommoden og speilet i hjørnet hen til væggen ved sofaen, der skilderiet av Henrik Wergeland hang.

Far hadde bedt hende ta vare paa det, naar han hadde faat lov at vandre, og det [19] hadde hun gjort og git Ove og brorkonen et forstørret fotografi av datteren deres, vesle Mathea, til at henge paa den tomme plads.

Hun blev sittende med den tømte kop i fanget og se paa skilderiet. Den finstilte skrift, hun som barn stavet gjennom fars brilleglas, nu hadde hun tydet den. Og høit læste hun:

Min sommerfugl flyv ind!
Flyv ind! Varm dig ved vindusrosens kind!
Tro solen ei endnu! Dens gløden
kun lokker troløs dig i døden.

Saa var der mange overstrykninger og streker, mindtes hun, og saa stod der:

Men kom du kræ, er det for koldt!
Kom barn, om verden er for stolt!
Jeg er mer stolt end den; men eder
I smaa om kjærlighet jeg beder.

Ragna stillet koppen tilbake paa brettet, dækket øinene med haanden og mumlet næste verset:

For koldt jeg selv jo finder alt,
de andres blod er mig for svalt.
Mit eget maa jeg derfor øde.
I verdens frost jeg ellers døde.

De ordene hadde hun mer end engang faat sande. Men skulde det at leve livet for hende [20] altid føles som en indre forblødning. De andre – de kunde le og more sig og stræve og være glad. Slaass for kvindesak, slaass for stemmeret, slaass for alt mellem himmel og jord uten at ta skade paa sin sjæl. Bare hun var armingen som flygtet skræmt fra kampen næsten før den brøt løs.

«Men du, Ragna, lev med i smaat som i stort. Ta løft og lid og kjæmp for det du er glad i, og ikke bare for det du synes er ret,» hadde tante Kari sagt paa dødsleiet. – Saa tydelig randt ordene hende i minde at det var, som hørte hun tantens stemme.

Skulde hun ta fat igjen! Slaass for skolen og sit arbeide ... Skavankerne var dér nu som for aar tilbake, men dugde hun til at nævne botemidlerne, saa at folk maatte lye efter?

«Aa nei, jeg tør ikke – jeg vil ikke heller,» la hun til og stod op fra stolen og aapnet døren til stuen; det var blet for hett inde hos hende. Saa tændte hun atter lampen, tok en bok og satte sig ved bordet med haanden under kindet.

Gjennem den aapne dør saa hun ind paa stuen. Der stod de paa sin plads, hver ting, som da tanten levde; men ikke kjendtes møblerne ved hende og ikke hun ved

dem.

[21] De braa smeld fra den gamle dragkiste, knirket i lænestolene, surven og gnislingen fra slaguret i kroken, alt det som hadde faat tante Kari til at smile og nikke blidt som talte hun med gamle kjendinger, hende skræmte det.

Likevel aarket hun ikke flytte om og forandre. Hun hadde bekommet det alt givendes – rent uforskyldt hadde hun faat det alt sammen slik det stod der og mere til. Og for det, om tante Kari var død og borte, kunde hun godt være nærværende hos tølerne sine, og kanskje frydes ved at de blev holdt i agt og ære, og da fik det bli det samme, om det kostet en anden hushyggen.

... Far kom for at bo hos hende, som tante hadde villet det. Han holdt ut i ti uker og tre døger, saa sa han:

«Æ kan ikkje trækk veiret mellom al denne fine stasen din, Ragna, og føtterne mine veit ikkje, kor de ska, gjær av sæg for bære skamler og puter og stoler. Æg e vant ved røddig golv og har sette paa trekrak det meste av met liv, og dessan gode stolan dine e for mjuk for mæg. Æ blir gammel og låt av at sett i dem og reis mæg meire stølbeint for kver dag som gaar. Varer dettan ved, faar [22] du kjøp krykker til mæg, æ veit ikkje bere raad.»

Og da hun bød sig til at ordne om soveværelset her som han vilde ha det, for stuen trøstet hun sig ikke til at røre ved, lo han stutt og stillet sig ved vinduet.

Rundrygget og tynd i laarene, med høire skulderen skutt i veiret stod han der og blunket mot vesthimlens bleknende solskjær, og aldrig vandt hun glemme, hvor nakken hans var blet stranten som paa en ribbet fugl, og at ørene sprikte vissent under den pjuskede haarkrins, som endnu var levnet rundt den blanke fleinskallen. Stakkar, gik han ikke og vantrivdes og tuftes væk uten at si fra –

«Far, e I laak?» spurte hun og tørket samtidig støvet av bordplaten med forklæet; hun vilde ikke synes braa med frittingen.

Nei, han feilte ikke noget, svarte han sørgmodig og halte messingtobaksdaasen op av bukselommen, aapnet laaket og spilte sig omstændelig, smækket igjen og stak den i lommen. Men han tok paa at ældes, og vilde gjerne ha det stilt om sig den stunden, han hadde igjen. Hun var ung og hadde let for at vænne sig til bylivet; for ham blev det aldrig andet end uro og mas. Han var mæt av at se og [23] mæt av at høre og vilde tilbake til Ove og ho vesle Mathea. Han burde ha sagt sig det selv, før

han drog heimanifraa, at mennesker de var som trær i skogen: det var for sent at flytte dem, naar de først var blet gamle og vindvridd.

«Og æg, Ragna» sa han og snudde sig til hende, og det rykket som mot graat i det trætte gammelmandsansigt, «æg har røttene mine i jordbeten min og i sjen og i Guldbergaasen, og i grava hos ho Mathea, mor di, ikkje aa forglømme, og æg maa heim. Men vil du laan' mæg nokken bøker med, skal du ha mangfoldig takk. Æ skal ærlig og redelig ta vare paa dem, og skikk dem telbakers tel dæg, naar æg har læst dem».

Hun pakket fuld en kasse til ham og kjøpte foræringer til Ove og til konen hans og til vesle Mathea, baade fra sig selv og fra ham. Han var rank og rørig som en ungdom, den dagen han reiste, og la ikke dølgmaal paa glæden han kjendte ved at faa slippe bort fra byen.

Og hun maatte glæde sig, hun med, da hun stod paa jernbanestationen og saa ind i hans straalende ansigt, som han lænet og tøyte sig ut av kupévinduet og formante hende til at være forsiktig og ikke bli vaat og forkjølet. Han [24] hadde tat hatten av, og glat og glinsende av pomade laa haarkrinsen rundt fleinskallen, og ørene var røde og levende.

Det blev svært stusslig efter ham. Der var ingen mer at skynde sig hjem til fra skolen, ingen at hygge for og sitte og prate koselig med.

Men livet suget, og kavet dulmet og brændende travelt fik hun det med alt det, hun skulde ha utrettet.

Dengang, ja – – – Men ikke nu – – –.

[3]

[25] Aldrig faldt arbeidet paa skolen tyngre end de sidste ukerne før jul. Veiret var ustadig, snart sne, snart regn, og sur, harsk taake sêg ind fra fjorden og tok bort sol og dagslys, saa en ofte blev nødt til at la gassen brænde fra en kom og til en gik. Og stanken av barnenes halvvaate gangklær gjorde luften i klasseværelset stram og næsten ikke til at puste i, længe før timen var slut.

Men barnene selv, de sat og gustnet av mangel paa frisk luft og dagslys, vantrivdes og blev ampre og vanskelige at ha med at gjøre. Snøgg blev de til taarer, endda snøggere til at sparke og slaa og fare med sladder om ingen ting.

Der var de dagene, da personalet trængte al sin kraft for at holde humøret oppe og late som om alt var godt. Brast det for en, kunde det samtidig briste for mange, og da blev [26] uhyggen omtrent til at bli gal av baade for de voksne og kanskje mest for barnene, som var git mer værgeløse i stemningernes vold.

Var én saa heldig at faa fat i en barnebok, som slog an, var meget vundet. Fra klasse til klasse vanket boken paa laan, og barnene lyttet spændt paa historien og drøftet den sig imellem i fristunderne.

Og saa var det eventyrene og sangene, dér klasseforstanderne hadde lag med slikt, som lunet og lyste op i motløsheten.

Likevel gik storslumpen av barn der og hutret indvendig og blev sløvere i blikket og smalere om haken for hver sur uke, de slêt skolebænken.

Jule-utdelingen nærmet sig, og dagstøtt hadde nogen med brev hjemmefra for at be om klær, eller saa kom mødrene selv. For mange av dem tænkte, at var de først stedt saa ilde at nøden maatte blottes for uvedkommende, var det lettere at faa sagt det, en hadde paa hjerte, ansigt til ansigt med læreren og med frøkenen end sitte hjemme i armoden og ungelaaten og prente det møisommelig ned paa et stykke brevark, som kanskje blev læst, kanskje ikke.

Men for at fremhæve trangen og holde [27] rette vedkommende den levende og varig for øie, skikket de ungerne, trods ruskeveiret, mere fillet end ellers paa skolen. Det fik ikke hjelpe, om det tærte paa helsen, bare ungen til slut blev litt oppklædd.

De bløthjertede av personalet, og de unge vikarer, som endda ikke kjendte knepene, led beske kvaler ved synet av al den nakne elendighet, og løp til venner og kjendte og tagg om avlagte klær, værre end den værste fant. Sat saa utenom skoletiden og vølte og maatet og glædet sig av al sin sjæl for hvert høvelig plagg, de fik at klæ paa de frosne pistene sine.

De hærdede var i førstningen overlegent rolig. Undersøkte tilstanden i hjemmene nok en gang, veiet retskaffent bitter nød mot bittere og endte med at gaa stind av medynk, hver for sine, længe før de rakk at faa andragendet indlevert til kontoret.

Men den, som led de tyngste kvaler ved disse aarlige utdelinger, var tilsynslærerinden; hun hadde at fingranske de mange bønskrifter. Fra morgen til sen kvæld var hun paafærde, og ansigtet trak sig furet av mismot og blikket flakket raadvildt. Det lille, som var at dele, rakk ikke til tyvendeparten av [28] dem som søkte, og naar resten var like armodslig stedt, blev det vanskelig at foreta utvælgelsen.

Det var ellers utrolig, saa mange av barnene der visste at skaffe sig noget selv, naar det rigtig gjaldt. Snart fik de hos de frivillige menighetsarbeidere, snart hos de missionerende søndagsskoler. Især var Frelsesarmeen god at ty til. For møtte et barn hos den hver søndag, og var barnet ogsaa litegranne flink i opvisning av bøn og sang, saa blev det lønnet med bedste karakter og kunde være nogenlunde trygg paa at bli fuldt opklædd til jul, om trangen var der. Og mangen en bra, omtænksom gut tok den job aar om andet heller end at gaa fillet støt.

Ragna var saa heldig at ha en forholdsvis velstaaende klasse, og hadde ikke tænkt at holde sig fremtil ved utdelingen. Men da et par av mødrene kom og bad om det, maatte hun vel lage sammen en ansøknings, endda hun godt visste, der var flerfoldige, som trængte det mer end de to guttene, det her var tale om.

I sidste liten gjorde hun ansøknings færdig og gik paa kontoret med den. Ragna traf [29] tilsynslærerinden paa forværelset og flidde hende papiret. Hun tok det og traadte hen til vinduet for bedre at kunne se, og papiret raslet mellem fingrene paa hende, mens hun læste.

«Det er anden klasse De har, frøken Størk, og jeg tror desværre ikke jeg kan love Dem noget,» sa hun venlig og likesom hun bad om undskyldning. «Men De

har glemt alder og bosted til Sverre Hansen,» la hun smilende til.

Der sat to ældre lærerinder paa en bænk og ventet tur ind til overlæreren. Den nærmest vinduet var høi og knoklet, med skarp, krum næse og sammenknepet mund; den anden var i godt hold, mørklét, med snilde, kloke øine. De tittet bort paa Ragna og lo godslig av forglemmelsen.

Hun blev blussende rød og nappet papiret til sig. «Skulde en set saant fæ jeg er, som kan glemme slikt,» snakket hun genert og løp fort ut for at rette feilen.

Tilsynslærerinden saa efter hende. «Hvad er der i veien med frøken Størk om dagen, hun er ikke sig selv lik,» sa hun og satte sig hen til de andre.

De hadde ingenting merket uten det, at [30] hun nu var blet like saa faamælt som hun før var snakkesyk.

«Men husker dere hende fra det første aaret, da hun vilde omkalfatre hele læseplanen?» spurte den høie, knoklete og lo en tør, gnislende latter.

«Frøken Størk er ikke den første og blir ikke den sidste, som render hornene mot den stolpen – jeg hadde vondt av hende, jeg,» svarte den mørkléte, og over det sterke, ærlige ansigt gled et drag av dyp, menneskelig medfølelse.

«Der er noget i ulag med frøken Størk,» sa tilsynslærerinden mere som for sig selv og saa fortænkt mot gulvet, uten at ænse en lys, ulænelig ungdom av en mandsvikar, som kom og skulde te sig for overlæreren.

– Men Ragna stod paa katetret inde i sin egen klasse for at skrive om andragendet, og barnene hadde faat lov til at bruke kladdebøkerne og regne saa mange stykker, de selv vilde, mens hun var optat. Hun skyndte sig og gjorde samme feilen med alder og bosted om igjen, og ærgerlig tok hun fat for tredje gang, skrev færdig uten kluss, læste det nøie gjennom og la det fra sig ovenpaa protokollen. [31] Tren saa ned av katetret og drev langs pultene for at se om gutterne var igang med arbeidet.

Ved det ene vinduet var gardinet endnu ikke rullet ned, dér blev hun staaende et øieblik og stirre ut. Paa murvæggen tversover gaten faldt blekt skjær av sol og streifet toppen av en busk, hvor en flok spurv sat og kurte i ruskveiret. Nogen hus bortenfor var der et gløtt til et nypløiet jorde; mulden var brunrød, og der laa remser av sne i plogfurerne.

Det gik i døren, og gutterne reiste sig. Det var tilsyn slærerinden, som skulde hente ansøkningsen.

Ragna hentet den fra katetret og sa dæmpet, at hun ikke vilde indlevere den, naar der ikke var utsigt til at faa noget. Hun kjøpte heller et plagg eller to. Et par meget gode fettlærstøvler stod der endnu efter tanten; om hun kanskje kunde bytte dem og faa guttestøvler isteden?

Hvis de ikke var for store til en av smaapikerne, saa gjerne det –

«Men hvad er der iveien med Dem, frøken Størk? Har De det ikke godt?»

Hun strøk Ragna vekt over armen, idet [32] hun spurte, og blikket vilde nærgaaende ha svar.

Ragna rykket armen til sig. «Med mig?» smilte hun koldt. «Ingen ting.»

Der la sig en skygge over den andens følsomme træk, og munden bævret.

«Bliv ikke vred. Jeg sa det ikke for at plage Dem. Vi sætter stor pris paa Dem, De er saa snild mot barnene og dygtig og grei at ha med at gjøre. Og forældrene er saa glad i Dem. Jeg sier Dem dette, fordi De gaar her for Dem selv uten at slutte Dem til en eneste av os.» –

Og mens hun talte med Ragna, merket hun sig, hvor gutterne stod i stram givagt uten at røre et lem.

«Det var kjække gutter til at staa pent,» nikket hun rosende, hilste og gik.

Klassen satte sig, og de snauklipte guttehoder dukket sig atter ivrig ned over kladdebøkerne. Men Ragna blev staaende støttet mot katetret, med hænderne bak paa ryggen og grundet over tilsynslærerindens spørsmal.

Noget i veien? Jovist var der noget i veien. Men var det galskap eller var det den rene, skjære besættelse, som hadde grepet hende, siden hun ikke kunde tænke andet end doktor [33] Berger. Hun hadde prøvd at rive sig løs – prøvd at finde tilbake til sit eget igjen. Men nat og dag, vaaken og i drøm, altid var han der og stængte. Hun blev gal, skulde det vare ved – – – Og saa træt – saa dødsens træt av tankens hvileløse jag om det samme og det samme – – –

Før hadde hun fristed for brysomme tanker hos barnene. Kunde sammen med dem digte sig væk i syner og drøm og lune mot verdens kulde og sorg med uskyldig

latter og lek. Nu var drømmen trælbundet og synerne forhekset. Det blev bare ham og hans væsen hun skimtet, bare navnet hans hun mumlet omigjen og omigjen i latter, i lek og i graat.

Men han hadde ikke fridd – ikke gjort den ringeste tilnærmelse, som kunde tydes i den retning. Javist var de blet gode venner paa disse femseks ukerne og gik tur sammen, naar høvet var der. En liten billet undertegnet H. B. kom altid dagen i forveien og bestemte møtestedet. Og aldrig hadde hun undlatt at være paa pletten til fastsat tid, og det at faa lov til at gaa ved siden av ham, var for hende en stor lykke, og bare klangen av hans røst gjorde hende ung og varm om hjertet.

[34] Han talte om sit – om praksis, om samfundsspørsmål og om forholdene der nord som han hadde lært dem at kjende. Hun sa ham ikke imot, var hun end uenig med ham i meget; men gik der lydhør og glædet sig ved hans mandige iver og ved snefnuggenes glittrende krystaller paa hans frakkeærme. Og utav skyggestrekerne fra trænes bladløse grener, der de tegnet sig i lykteskinnet over fortaugets frosne grus, stavet hun navnetrækket hans.

Det var først, naar de skiltes og gik hver hjem til sit, at pinen og galskapen hugg tak i hende, værre og værre.

Bare hun kunde spørre ham enkelt og liketil om han vilde gifte sig med hende uten at resikere at bli til latter og ordsprog for byen, dersom hun fik avslag!

Men hvis han nu vilde ... Styg var hun ikke og ikke dummere end kvinder flest, saa for den saks skyld kunde han godt ta hende. Hun skulde bli ved med at være lærerinde, ogsaa efter de var gift, for hun vilde ha sit eget arbeide, og sine selvførtjente penger mellem hænder, hun som han. Det gjorde hende mindre avhengig av ydre tilskikkelser, og han blev fri for at slæpe sig til døde for utkommet.

[4]

[35] I skyggen under gaslykten sa Henrik Berger godnat til Ragna, og der stod han en stund for at faa et litet glimt av hende gjennom vinduet, naar hun var kommet op.

Hun nikket ned til ham og vinket, og han traadte ut i lysringen, drev langsomt henad fortauet, vendte sig et par ganger og lettet paa hatten og blev borte om hjørnet.

Hun blev staaende og se, som ventet hun han skulde komme tilbake. Fra sidegaten skingret skarpe klemt fra en sporvogn, som kjørte med øket fart. En kjælke suste forbi, og styrestangen feiet over gatens issvull og skrapte mot fortaugets stensatte kant. Der var en herre og en dame paa kjælken, og damen lænet sig bakover mot herren og hadde armen hans om livet. Ragna fulgte dem med øinene til de blev væk om hjørnet de ogsaa. Saa lukket hun vinduet og hængte kaapen og hatten ut [36] i entreen, trak støvlerne av og fandt frem tøflerne.

Slaguret i kroken slog et kvinende, rustent slag; halv ett læste hun i lyset utenfra, smilte og gik ind paa soveværelset, og døren lot hun staa aapen. ... Berger spurte ikvæld, og hun sa naturligvis ja. Himlen datt ikke ned, og hjertet røk ikke i smaabeter, barten hans var rimet, og det første kys var koldt og vaatt.

De var ved bassænget paa Sankthanshaugen, da det skedde, og stjerneblink speilte sig i det svarte vand. Men byen var som en mangedobbelt lyshær rundt dem. Utenom hæren var der spredte forposter av lys, og utenfor dem løftet sig aasernes mørke rand mot dypblaa nathimmel.

Siden hadde de gaat i gangene under de hvite trær, og der var ikke fler spaserende end de to. Og han hadde fortalte hende om hjemmet sit. Hans rigtige mor døde da han var seks aar. En bror hadde han over i Amerika, og saa var der fem halvsøskend, for faren giftet sig igjen med en ivrig kvindesakskvinde og forhenværende lærerinde.

Han drak, far hans, og den konen han hadde, var ikke den som kunde faa ham [37] fra det. Hang til drik laa i slegten. Selv mistet Henrik Berger vettet, straks han smakte brændevin, og visste litet hvad han sa og gjorde, mens rusen stod paa; derfor nød han det næsten ikke. Han hadde hat en flaske konjak liggende urørt paa kontoret alle de aarene, han var i Nordland.

Han hørtes tunglyndt i stemmen, og hun la kindet sit op til hans for at trøste, og taus lovde hun sig at hun vilde være god og snild mot ham altid.

«Jeg er egen og sær, Ragna, og duger litet til egtemand, saa meget du vet det. – Og jeg er gjerrig. Hvad fan skal en kave for, om ikke for at lægge sig op en skilling til avkommet? For jeg vil ha barn – mange barn, gjerne tylvten fuld.»

«Tolv barn,» lo hun, og saa i tanken de utmagrede, utfødte mødre fra skolen. – «Nei du, to, i høiden tre, er evig nok for byfolk.»

De blev gaaende i de stille ganger og sat paa de kolde bænker uten at sanse kulden, og alt var godt og skjønt, men saa kom hun til at nævne en lærer, hun hadde været paa tur sammen med i Nordmarken.

«Lærer!» næsten skrek han og feftet med armene. «Du har visst færdes sammen med [38] mange lærere du. – Men det skal det bli slut med herefter. Du gaar ikke med en eneste mand, det sier jeg dig!»

«Men Henrik da,» stagget hun, «manden var jo gift og konen hans var med. Desuten har jeg jo sagt dig, at jeg aldrig har været forlovet før.»

«Fan tro dere! Men du skal ut av den derre anstalten du er paa, og det litt fort. Jeg taaler ikke at nogen lægger beslag paa eiendommen min.»

«Eiendom?» gjentok hun skvætt. «Er jeg eiendommen din? Jeg er ræd for, jeg vil eie mig selv, om vi saa blir gift i hundre aar.»

Han trak hende angerfuld ind til sig og kysset hende paa munden, paa halsen og paa øinene.

«Søte dig, ikke bry dig om det jeg sa,» bad han. «Jeg er skinsyk næsten til vanvid.»

... Og saa hadde de feiret kvælden med varm aftensmat og vin, endda ingen av dem var videre glad i at gaa paa kafé, og han hadde været rørende i sin omsorg for at hun skulde ha det rigtig godt. Den dumme, snilde gutten.

Men gatelangs som hittil kunde de ikke bli ved at vandre. Det fik bli saa, at han kom til hende, naar de ikke kunde møtes hos ham.

[39] «For jeg vil ta vare paa gutten min og hygge for ham,» mumlet hun og gik ind paa stuen igjen.

«Og herinde vil jeg forandre og ordne efter mit eget hode,» sa hun høit og saa sig freidig omkring, som var hun alt ifærd med at rydde.

Det smaldt braatt i dragkisten, og uret survet til slag. Hun skottet sky hen i kroken.

«Du faar taale det, tante. Jeg maa, skjønner du, ellers vil ikke Henrik trives hos mig.»

[5]

[40] Nogen nævnte i kaffefrikvarteret paa skolen at det led mot slutten med lærer Myrvold, og Ragna sænket skamfuld blikket, og fingret med matpakken og less ikke høre det, som blev sagt.

Ikke fra mitten av september hadde hun været hos ham, og nu var det alt langt ute i mars. Men det blev saa svært vanskelig at faa tiden til at strække til alt, som var at gjøre; især blev det vanskelig, siden hun var blet forlovet, for enten skulde hun møtes med Henrik, eller saa skulde hun tænke paa ham. – Og saa var det dette evindelige maset med utstyret ...

Ifjor i mai var Oskar Myrvold blet rammet av slag for tredje gang, og efter det hadde han maattet holde sengen. Ikke kunde han snakke, ikke kunde han røre sig, og ikke kjendte han hende heller, sisst hun var oppe [41] og saa om ham. Men han og tante Kari hadde været saa meget for hverandre, at hun pligtet ha gaat der oftere.

Hun hadde hørt, han hadde tat avsked, endda han snaut var seksti aar, og at familien var flyttet fra sin rummelige, sollyse leilighet ved Olaf Ryes plads og bodde i første etage i Krumgaten. Ældste sønnen, ingeniøren, var i Afrika, nummer to var løytnant, og den voksne datteren vikarierte ved folkeskolen. Den yngste gik paa middelskolen, hvis hun ikke hadde maattet slutte, da faren tok avsked.

Hadde ikke Ragna været forlovet, skulde hun sandelig ha betalt skolepenger for den smaapiken, for hun var opkaldt efter tante Kari; men som det nu var, hadde hun saa evindelig god bruk for pengene sine selv. Bergers spareskillinger, de strøk med under oparbeidelsen av hans praksis her i byen.

Efter skoletid tok hun trikken og kjørte avsted. Men først var hun indom en gartner og kjøpte en hvit azalia; hun vilde ha noget pent med til den syke.

Fru Myrvold sat ved hodegjærdet. Hun var blet fet med aarene og rund i ryggen, [42] og der var et pint drag om de blodløse læber og utallige rynker om de mørke, forvaakede øine. Men i sengen laa lærer Myrvold, og sølvbægret, vennerne ved skolen nyss hadde git ham, holdt han mellem de visne, gulhvite hænder. Ene øiet var som glas, det andre glodde blodsprængt paa Ragna, som stod ved fotenden av sengen og løftet azaliaen paa strakte armer, forat han bedre kunde se den.

Munden trak sig til et skakt smil indi det store, graahvite helskjeg; saa fæstet han blikket fra det seende øie paa konen, og læberne strævede møisommelig med at faa til det han vilde si.

«Det er Kari Lunds brordatter,» fik han endelig frem, og han lyderde ordene lik en førsteklasing, som netop skal til at lære at læse.

«Jeg vet det, Oskar,» svarte hun fraværende – det var som talte hun til et plagsomt barn – og glattet paa overlakenet, det var skrukket i fold under hænderne hans.

Han rokket brydd, for han likte ikke hun rørte ved sengen, og atter lyderde han med møie.

«Kom her, Ragna, jeg vil takke dig.»

[43] Fru Myrvold reiste sig fra stolen, tok blomsten fra Ragna og stillet den paa bordet foran sovesofaen og gik ind paa stuen, og lampekuplen klirret lytt for hvert steg hun traadte.

«Slikt braak der er med hende,» sa den syke sært, og glansen i det blodsprængte øie blev kold.

Ragna kjendte sig harm over ordene og uttrykket. Vilde Henrik bli likedan mot hende, naar de hadde været gift længe nok, og kanskje forelskelsens nypuss var vækslitt for længe siden? – Hun vilde dø av det, det var hun sikker paa, og ikke som fru Myrvold magte at døive fornærmelserne med overbærende smil.

Men hun trængte visst ikke frygte. Henrik var glad i hende, og Myrvold hadde været glad i tante Kari, det hadde far sagt; og mot tante hadde Myrvold altid været fin og mild og hensynsfuld. Men aldrig mot konen sin, det Ragna hadde set.

Hun fik lyst til at springe ind paa stuen og lægge armen om fru Myrvold og fortælle hende, at hun var forlovet, og for en storartet mand Henrik Berger var. Men det var jo ikke offentlig endda, og da vilde ikke *hun* være den som plapret det ut. Det vilde [44] nok ha glædet fru Myrvold at høre det, det var hun sikker paa.

«Pent bæger,» sa Myrvold og famlet stivfingret efter det paa teppet for at syne det frem.

Ragna tok bægret. Det var av mat sølv og sterkt forgyldt indvendig.

«Til Oskar Myrvold fra venner ved skolen» stod der rundt kanten.

«Jeg fik champagne, – tre flasker, – sammen med bægret –» forklarte han langsomt og tydelig, som læste han ordene op av en bok, og paany lo munden det skakke smil mdi det svære, graahvite, litt uredte skjeg.

«Nei, fik De det!» sa Ragna lyst og svælget tappert graaten. For hadde kollegerne sendt ham champagne, saa var alt haap ute. Den drik blev der ikke skillinget sammen til, uten naar en av flokken stupte for ikke at reise sig mer, det hadde hun erfaring for fra de gangene hun selv hadde været med at yde sin skjerv til læskedrikken – dødsdrikken, som hun gysende kaldte den.

«Bægret er meget pent, og champagnen blir visst som sydende guld i det,» skjemtet hun, og la gaven forsiktig tilbake i haanden hans.

[45] De stive, visne fingrer tuklet valent med skatten.

«Som sydende guld,» lyderte han og skraslet fornøiet ved billedet.

Og øielaakene faldt træt i over det blodsprængte øie og over det andet som lignet størknet glas.

[6]

[46] Ikke for noget levende menneske – nei ikke for sig selv engang, vilde Ragna være ved, at det ikke var bare lykke og al livets herlighet at være forlovet.

For dét, at Henrik var liten av vekst og skjævet hælene bakover og gik med knær i bukserne, var sandelig ikke noget at hefte sig ved.

Heller ikke det, at han var stædig og rent mistænksom mot hende, naar det gjaldt andre mænd, og visst helst saa hende indelaast og vel forvart, som en synderlig ting, ham tilhørende. – Det gik sagtens av ham, naar hun for alvor kôstet efter ham.

Men at der indi hende selv var noget, som krympet sig under samværet med ham, og at hun blev klarsynt og kold, naar han var het, det skræmte –

En nyforlovet mand maatte da ha lov til at være kjælen, skjønt det fik være maate med klænger og saa. Og ikke var hun alene [47] om at føle sig træt og mødig paa krop og sjæl og næsten aande lettet, naar de gik fra hverandre; det hændte sikkert nogen hver kvinde, bare hun turde staa ved det.

Men hvorfor blev alt anderledes end dengang hun gjennomlevde det i tanken? – Var det galt handlet av hende at ta glansen og fortryllesen paa forskud, og skedde det derfor at virkeligheten blev fattigslig og tom? Eller var det hende, som ikke var skikket for ægteskap eller overhodet for normalt borgerlig liv?

For skuffet var hun og alene og utenfor inderst inde. Og værre og værre blev det hver dag de møttes, endda hun gjorde sit bedste for at være ham en fuldtro ven og kamerat.

Og i sit stille sind gruet hun for, hvordan det vilde gaa, om de giftet sig uten at være stemt sammen paa forhaand.

Tale med ham om slik hun hadde det, saknet hun mot til, al den stund han lot til at like sig som det var. Og glad i ham var hun, trods tvesynet. Og kanskje blev alt bedre, naar de var gift og fik være sammen bestandig, og ikke bare træffes til bestemt klokkeslæt. En lærerinde maatte [48] være vår om rygtet sit. Vel bodde hun i egen leilighet; men de andre i opgangen la visst merke til, at hun, enslige kvindemennesket, hadde en herre støtt og stædig gaaende hos sig. Og paa

kontoret hans maatte de sitte i mørke for ikke at bli overrasket av kjendinger og kamerater, som slang indom Berger, naar de saa der var lys.

Men varte tomheten ved, ogsaa efterat de var gift, og kunde hun aldrig bli ett med Henrik, saa i guds navn fik de leve paa stumperne eller skilles. – Hun hadde sit arbeide blandt barnene og sin særevne som lærerinde at trøste sig til – om det gik galt – –

Hun fik se at faa sagt Henrik, at skolen ga hun ikke slip paa. At han blev sint og gjorde scener, kunde hun vente sig. Han hyste motvilje mot lærerinder og fordrog aldrig, hun var optat med andet end ham.

[7]

[49] Egentlig hadde de tænkt at gaa til Frognersæteren den søndageftermiddag; men saa hadde det tat paa at øsregne, og de var tydd ind paa hans kontor. – Hjemme hos Ragna kunde gjerne nogen komme paa visit, og i pensionatet, der han hodde, var de blet enige om ikke at vise sig sammen. Det var for mange nærgaaende gamle fruentimmer der, forklarte Berger, og vertinden var ugift og litegranne ekstra opmerksom mot ham, og det lønte det sig ikke at forspilde, for han var svært glad i god mat og godt stel. Og Ragna var ikke den som unødig tiltvang sig adgang dit, hun ikke var velkommen.

Men paa kontoret var det trygt og stilt en helligdag. Han stængte døren, tok hatten av hende og sluttet hende i favn.

«Vi gifter os til høsten, du kjæresten min,» kviskret han hett og kysset hende bak øret.

Ragna la hodet mot skulderen hans, [50] og hjertet hamret, saa støtene kjendtes tversgjennem kjolelivet. Nu eller aldrig fik hun be ham om det, hun længe hadde tænkt paa; men herre gud, som hun kvidde sig, og vanskelig blev det at finde de rette ordene.

Hun fugtet læben med tungespissen og klynget sig tæt op til ham.

«Kan ikke jeg bli ved med at være lærerinde, for det om vi gifter os?» tagg hun hengiven og søt.

«Neigu kan du ei!» svor han hissig og løsnet favntaket. «Før skal jeg ta ekstra job ved renovationen, før kjærringen min skal sanke til huset, saa meget du vet det. Og ut skal du av den mandvonde daareanstalten, du er paa, og det litt snart, om det gaar som jeg helst vil.»

Hun rettet sig, la begge hænder paa skuldrene hans og saa ham stivt ind i øinene og ansigtet blev strengt av harme.

«Du skal høre paa mig, Henrik, og prøve at forstaa mig,» sa hun myndig og fortsatte i kold præketone:

«Dere mænd vælger dere en livsstilling og dygtiggjør dere for den, og enten dere gifter dere eller lar være, slipper dere at gi avkald paa, hvad dere har opnaadd.

[51] Men vi kvinder, vi skal værsgo forlate det arbeide, vi har utdannet os for og har kjær, og slaa os til taals med at være hustru og mor og motta de kronerne vi skal ha mellem hænderne av ægteherren.

Jeg vet, du vil si at dit er mit og den slags. – Men jeg skal fortælle dig, at hvor hensynsfuld manden end kan være, vi føler likefuldt avhengighetsforholdet – og det er ikke tjenerens, mere den livegnes, om jeg skal gi det et navn.

Men kunde vi bli ved med at ha vore selvfortjente penger, tror jeg ægteskapet blev lettere at greie for begge parter.

I den skarpe konkurranse det nu er blet, sliter manden sig til døde med at dra føden til familien, og konen grømmer sig rynket og graa ved det nærige kav med at faa skillingen til at strække for dagliglivets tusen krav.

Jeg skjønner ikke bedre, end at vi to godt kunde drive hver med vort, om vi var gift. Pike vil jeg ikke være foruten, og god mat og godt stel, som du sætter saan pris paa, skal du faa, det skal jeg indestaa dig for.»

«Jeg vet ikke noget mere stridbart og egenmægtig end lærerinder,» sa han opgit og vrikket sig unda hænderne hendes. «Slik var [52] stedmor min, slik er du. Dere blir ødelagt av at herske over forsvarsløse barn og blir olme bare en vaager si dere imot. – Nei ikke du, Ragna! Det er ikke sandt, at du blir det, for du ligner ikke de andre, det har jeg sagt mange ganger før, og det sier jeg dig atter, og du skal tro mig. Men vorherre maa begripe, hvordan du kan ha fridd dig for smitten!»

«Eller du ser ikke mankementet ved mig netop nu,» svarte hun spydig og foldet hænderne over issen.

Han skuttet sig og slang trevent bortaat ovnen og krafset ut snadden over kulboksen.

Ragna skottet arg efter ham under halvlukte øielaak. – Regntungt, graakoldt eftermiddagslys gjorde værelset utrivelig trods de solide skindmøbler, den fylde bokreol og skapet med alle apparaterne. Ikke engang det mørkt polerte skrivebord med al sin utallighet av skuffer og rum og sit gammeldagse beslag var vakkert mere. Og selv stod han der inderlig liten og strammet sig paa bakover skjævede støvlehæler og med det sære gjepet om mundvikerne.

«Jeg vil ikke slutte!» ropte hun trassig og knep munden tynd som en strek.

Et staa haardt glimt lurte i Bergers graablaa ^[53] øine og en mørk flare av rødt la sig over panden. – Det der oprøret skulde han, fan pine ham, ha knækket! ...

«Du har valget mellem mig og skolen,» mælte han tørt, stoppet omhyggelig snadden og tændte den. Slentret saa med hænderne i bukselommerne over gulvet til vinduet og ga sig til at glane paa husene tversover gaten, mens han nød røken i lange, sugende drag.

Ordene rammet Ragna som slag. Hun vilde skrike, trampe, ramme igjen – si noget giftig, likemeget hvad, kunde hun saa sandt saare ham i sjælen og volde ham vondt. Likevel stod hun med hænderne foldet stramt over issen og rørte sig ikke, bare munden bævret, og læberne svulmet atter og blev fyldig.

Og saa krøp der en isnende fornemmelse av angst langs ryg og ribben.

Var det slut og forbi med dem for alvor? Og hun ene som før hun traf ham? Færdig til at gaa i drift gjennem arbeidets mas, uten hjem, uten kys, uten favntaks lune værn ... Aldrig faa holde egne barn til barmen; visne og skrumpe ind som blomst mot høst uten at det skulde times hende at gi liv til liv – det kroppen attraadde, det ^[54] sjælen drømte, det alt i hende som var kvinde længtet mot som mot den høieste naade ...

Aanei, aanei, hun aarket ikke gi avkald og døde hvert haap.

Hvorfor stod han der saa dum og likegyldig i sky av tobaksrøk og snudde ryggen til hende, som var hun ikke til?

I ett sæt var hun borte hos ham og puttet haanden indunder armen hans og klemte fast.

«Min herre og mester,» sa hun og var glad ved at nævne ham saa.

Lynrapt knuget han hende ind til sig.

«Ragna, jeg vil eie dig og gjemme dig, som en dyr, hellig skat for mig alene, du deiligste vorherre har sendt til jord. – Selv er jeg ingenting, men sammen med dig skal jeg bli til noget, for du er et betydelig menneske, meget betydeligere end du selv vet om.»

Det blev sent før hun gik hjem, og senere endda før han fik tat farvel. Hun var træt og mo og det var en svalende lise igjen at være for sig selv i sine egne rum.

[8]

[55] Da Ragna næste dag skulde ind i klassen, stod der ute paa gangen foran den aapne dør en rødhaaret, tynd liten fyr og stirret optat efter barnene som netop marsjerte paa plads. Klemt indmot den utvaskede blaatøisbusserul holdt han en avskallet voksduksvæske med nogen bøker i. Paa føtterne hadde han et par store, fillete kvindfolkstøvler, og frem av en gapende flænge stak tærne paa en skindmager barnefot. Han hadde grønagtige øine og ansigtets slakke, blaableke hud var fregnet langs underkjæven og paa næsen.

Men ikke ænste han hende og ikke flyttet han sig fra den aapne dør.

«Hvad vil du, gutten min?»

«Jeg skal til frøken Størk,» svarte han kjapt uten at ta blikket fra barnene.

«Nei, du skal til mig,» kaldte en dæmpet stemme længer borte fra gangen, dér en høi, [56] svai lærerinde kom med karakterboken og utskrivningssedlen hans.

«Jeg skal til frøken Størk,» mukket gutten tvert.

«Nei, det er mig som skal ha dig, sa overlæreren.»

Gutten lot som hørte han ikke.

«Kjender du nogen i min klasse?» spurte Ragna, hun fanget pludselig interesse for denne sta lille krypen som ikke vilde gi sig.

Barneøinene med det grønlike skjær maalte hende sky, og lavt mumlet han:

«Jeg kjender han Gunnar.»

– «Ja du faar likevel bli med dit overlæreren har sagt, og kanskje møter du nogen du kjender i den klassen ogsaa.»

Men der la sig haapløs skuffelse over det blaableke ansigt, da lærerinden tok og leiet ham med sig, og som en siste protest mot overmagten lød det, kvalt i graat:

«Jeg skal til frøken Størk.»

Og lærerindens lette, hastende trin, og barnets slæpende skridt i de altfor store støvler klang lytt i den tomme gang.

Ragna lukket stilt døren, fandt protokollen og gjorde sig rede til oprop, men den graatkvalte protest hang i ørene.

[57] «Kjendte du den gutten, Gunnar?» spurte hun for at bli kvit den.

«Han er fløtt til gaarden hos vors.»

«Kjendte du ham ikke før?»

«Jeg har kjendt han længe, den tid han bodde paa løkka.»

«Du Gunnar» – sa hun litt famlende – «har den gutten det leit?»

Vaaken og kvasst boret Gunnar øinene i hende:

«Faren er gaat fra døm og kommer ikke igjen, og døm er otte unger,» forklarte han gammelmodig og tørket næsen med trøieærmet, da han hadde sagt det.

Derfor var det altsaa, at stakkaren var saa mæt av bedrøvelse og ikke turde skilles fra kameraten – – –

Hun lukket op protokollen, ropte barnenes navn og merket av de enkelte, holdt andagt og skulde til med bibelhistorien, men tankerne var hos den blaableke krypen, faren hadde forlatt. Det var synd, det ikke var kontortid, ellers vilde hun gaat ind og fortalt overlæreren sammenhængen – han var ømhjertet, naar det gjaldt barn.

Naa, hun skulde tale med den andre lærerinden og høre om ikke gutten kunde [58] være sammen med Gunnar, til de i morgen hadde spurt overlæreren ...

Den andre lærerinden var enig med hende. «Men vidnesbyrdet er skrøpelig og skrivebøkerne hans fæle,» oplyste hun advarende.

De saa paa hverandre og lo.

«Aa, De blir ikke opraadd, De faar snart maken,» spøkte Ragna, fattet gutten ved haanden og drog av med ham.

Han skulde sitte hos Gunnar, og naar hun vendte ansigtet til den kant, smilte de nøigd og kry begge to.

Det var ikke første gang, det hændte Ragna at gutterne hendes kom trækkende med kamerater som havde det leit. Time efter time kunde de sitte der utenfor sin egen skoletid, læse sine lekser, gjøre fra sig de skriftlige hjemmearbeider og ikke være til at rikke.

Især var eventyrtime om lørdagene godt søkt. Men hun hadde vænnet sig til indrykket, det var blet noget som skulde saa være, og skedde det, at gjæsterne blev bryssomme, sa hun fra.

Og nu agtet hun ta avsked fra første oktober og gifte sig, det var avtalen mellem Henrik og hende. Hun blev rent tung om [59] hjertet og vaat i øiekrokene ved tanken paa at skilles fra gutterne, og mindtes taknemlig alle de ganger, hun fattig paa sjælen hadde fundet ly hos barneflokkene. Det blev som et forræderi at gaa fra dem.

Men maatte Henrik endelig stille hendes kjærlighet paa den prøven og kunde han ikke nøie sig med mindre – –

For hans skyld bragte hun ofret – hun burde gjøre det med glæde og ikke sukkende. – Aa, det kjendtes sværere at fuldbyrde idag end det var igaar.

[9]

[60] Som glidende skygger i kvældsmørket drev nogen faa lærerinder frem og tilbake utenfor Møllergatens skole.

Stundom samlet de sig i klynge foran indgangen og snakket ivrig, men saa gled de fra hinanden igjen og gik enkeltvis og parvis den korte gatestumpen fra trapperne op til Fredensborgveien og tilbake til hjørnet ved Møllergaten. Omigjen og omigjen.

Og klokken viste ti, og klokken nærmet sig elleve. Butikker og utsalg var stengt, og barnene længst sanket ind fra gaten. Her og der blev lamperne slukket i leilighetene, rullegardiner fór op, og fra svartblanke ruter glodde nyfikne fjæs paa dem dernede, som ikke lot til at trætne i sin rastløse gang.

Deres tal blev ikke øket. – Ordknap og stilfærdig, med ansigterne stivnet av spænding gik de og stundet efter at høre utfaldet av skolestyrets forhandlinger – ikvæld [61] skulde tre ledige overlærerposter besættes, og en av de indstillede var lærerinde.

Der hadde været mangfoldige slags viderværdigheter at gjennemgaa fra det, nogen av de mest fremsynte blandt lærerinderne reiste den fordring, at til de ledende stillinger inden folkeskolen skulde adgangen være lik for kvinder og mænd, og til nu, avgjørelsen endelig var der. Men ikke en dag hadde forkjæmperne tapt motet i striden og gaat træt, endda saken stundom hadde været bitterlig tung at berge.

At storslumpen av lærerne flirte og gjønte og næsten ikke eiet ord haanske nok til at uttrykket sin foragt, var selvfølgelig. Aarelang erfaring hadde gjort lærerinderne klok paa, at de ikke kunde vente sig bedre fra det hold, dersom det gjaldt forfremmelse av kvindelige kolleger.

Motbør i skolestyret og folks indgrodde angst for reformer hadde de ogsaa regnet med, skjønt her hjalp den nys indførte kommunale stemmeret for kvinder dem litt under kampen.

De saarest erfaringer blev det likevel eslet dem at høste hos lærerinderne selv. For flere av disse kvinder, som til daglig ga og [62] ga til andenmandsbarn ikke alene sin kundskap og sine evner, men ogsaa al den sum av ømhet og modertrang de ikke kunde faa utøve mot eget avkom, de kulset ved tanken paa at undvære det pust av

behag, som laa i at kunne fortro sig til en mand og av ham føle sig særbeskyttet i tillit til de bedende blik og de ydmyge, hengivne miner, de som følge av nedarvet vane grep til, hvis de ønsket at opnaa en liten fordel.

At løse sig fra det nedarvede og ribbet for traditionens trygge rustning ta sin løn i kraft av det redelige arbeide, de selv ydet, og ikke formedelst naade og barmhjertighet, det blev for mange som et rædselens stup ind i det ukjendte. – En vækkelse til ensomhet og ansvar, uten at de aarket merke sig den sum av øket menneskeværd, de selv vilde vinde.

Svært blev det for de ældre, som sprængt av aars nerveslitende kav i tjenesten stirret ind i alderdommens mødige kvile.

Sværere kanskje for de unge med de yrvaakne sanser og hjertets ukuede trang til hengivelse.

Men forkjæmperne ga sig ikke i striden, bøiet ikke av, gik ikke træt. – Selv hadde [63] de gjennomlevd angstens ørkenvandring – de hadde vaagd stupet og jublet i frigjørelsen. Og fler og fler blev de som fulgte.

Ragna var med blandt dem som stillet sig paa tverke. Den fattige glæden ved at ha en mand til overlærer vilde hun ikke la sig frarane, prækte de end aldrig saa meget om det retfærdige i, at kvinder nu fik slippe til i ledende stillinger inden folkeskolen. Hundrevis av dem hadde i aarrækker gjort godt og trofast arbeide, saa selve kravet var rimelig nok – –

Men – – Aldrig kunde hun glemme den fest det hadde været for hende at arbeide under tante Karis overlærer. Hadde hun bare faat stanse hos ham, var livet kanskje blet mer end et tiltak, og siden ikke noget.

Den, hun kom til i steden, var pertentlig og velvillig og optændt av brændende nidkjærhet for smaatteri. At skrifte ham sin nød og sine brystne drømmer, faldt hende ikke et øieblik ind. Men han var da en mand, og det lunet altid et grann i livskulden.

Saa var det hun traf igjen Henrik og blev forlovet. Evig og altid hatret han det, [64] som hadde med kvindesak at gjøre, og lærerinder var ham den skjære

vederstygghet – Ikke hun, naturligvis – hun var jo den straalende undtagelse, skjæbnen hadde tilskjøttet ham – –

Og ørsken som hun var av al sin kjærlighet spøkte hun spotten hans væk og trodde litet, det hele var alvor, til den dagen paa kontoret, da han gav hende valget mellem skolen og sig.

At hun da overvældet av sin egen graadige lykketrang bøiet sig for ham og blev utro mot sin livsgjerning, den gud hadde skjænket hende evner og hjertelag til, det fylgte hende med svidende skam, hun ikke kunde dulme. Og barnenes uskyldige hengivenhet gjorde ikke svien mildere –

Men i samværet med Henrik var hun blet sky og vår og stedse paa vakt mot det hos sig selv som mere end gjerne vilde gi sig ind under hans vilje. Og aldrig skulde det ske hende, som det saa ofte skedde med kvinder, at ægteskapet blev dem det sikre skjul, de vandt ved at opgi sig selv.

Kampen for føden tvang manden til at være vaaken og til at følge med; og det laa lokkende nær for en hustru at snylte paa hans [65] visdom og stase sig med brokker fra hans andelige formue. – Livet blev fredelig paa den maaten. – – Dødens fred, for liv som svigtet sit maal.

Nei saa tusen gange heller kamp! Det var oprør mot Henrik, at hun gik her i kvæld og længtet i spænding efter skolestyrets avgjørelse. Det blev snart til oprør mot ham, hvad hun end foretok sig.

Klokken slog halv elleve.

Ragna var omsider blet træt, og føtterne verket. Hun støttet ryggen mot gjærdet ved porten og kvilte føtterne ved at løfte dem og holde dem krøkt som dyr pleier.

En av de andre kom og stillet sig ved siden av og gjorde likedan. Hun var lang fra hofterne og ned og litet fyldig, hadde fine hænder og faste, retskaarne træk med mange smaa rynker om øinene og om munden. Ragna kjendte hende fra en fest i lærerindeforeningen, og visste hun hette frøken Skaar.

«Jeg har gaat og tænkt paa den første gang jeg var med at demonstrere for stemmeretten,» sa hun dæmpet. «De var ikke ansat her i byen den tid, frøken Størk?»

«Nei. Men fortæl om det.»

[66] «Vi samlet os ved Trefoldighetskirken. Mesteparten var vi mørkkledd og blyge for at skulle syne os offentlig. Men der var ogsaa dem, som var freidige og kamplystne og ildnet de forsagte.

Vi hadde ikke musik i spissen; men der laa som skrattende toner i luften efter de tog, som hadde gaat foran vort.

Fra folkemassen paa begge sider av gaten haglet det med vittigheter og haansord, likesael ungdom hadde fylt lommerne med gryn og salt, og under latter og skraal kylte de næve paa næve i ansigterne paa os.

Da vi stanset utenfor stortinget, og deputationen var inde for at tale vor sak, blev der ropt spredte hurraer med hyss og hyl indimellem. Herrer mønstret os kritisk – «Saa stygge» sa de fleste; «fæle kvindfolk» sa nogen. En sa:

«Her staar et stille tog.»

Med ett husket jeg Bjørnsons herlige digt, husket det slik, at jeg læste det linje for linje, mens vi vandret opover Carl Johan, og skraalet og vittigheterne vandt ikke at faa ram paa mig.

Foran universitetet hadde en hel del studenter stillet sig op – eller kanskje var det [67] aarets rus, jeg vét det ikke saa nøie længer; men jeg saa en av dem løfte haanden for at hive noget i synet paa damen ved siden av mig, og at armen hans datt ned, og han jamret fælen:

«Nei men mor!»

Jeg snudde mig mot hende. Hun var spinkel, kledd i sort og ikke ung. De klare, kloke øine møtte mine med et undskyldende smil, og tappert sa hun:

«Han mente nok ikke at finde mig her.»

Og litt efter:

«Ingen aner hjemme, at jeg gaar med i stemmeretstoget, jeg syntes jeg maatte.»

«Der kom en dag,» fortalte frøken Skaar videre paa samme dæmpede, stilfærdige maate. «Nei, en kvæld var det, mellem fem og ni, da stemmeretten

skulde fore i tinget. Vi hadde møtt talrig frem, vi kvinner, og galleriet var overfylt. I rækken bak os var mange mænd. Jeg la merke til at ansigterne hadde et sjelden nænsomt, menneskelig uttryk hos de fleste.

Debatten blev aapnet. – Der blev talt mange pene ord for og nogen hissige ord mot –.

Men, frøken Størk, den kvældstunden [68] sat vi kvinder som anklagede, og det var som skulde vi ta mot liv eller død av folkets kaarne. For saa stor var saken blet for os.

Og da voteringen var over, og flertallet var for os, da var kvindeøinene blanke av graat, og mændenes lykønskninger klang varmt.»

Hun tidde litt, som nød hun mindet, saa sa hun hen for sig, sagte og inderlig:

«Gud velsigne den stund og evig lovet og priset skal han være for, at jeg fik være med til at opleve den.»

Saa rettet hun sig, la hodet bakover og stirret op mot den disige nathimmel, dér enkelte stjerner skinnet svakt gjennom taaken over den store by.

«... Menneskeværd og menneskeret som er blet borskuslet – og ødt under slavekaar – aa, frøken Størk, vi vinder dem ikke tilbake i et skippertak. Den tyngste dyst, det blir kampen mot det nedarvede i os selv.

Der vil komme tider, da kvinden, frigjort og sterk, vil øve sine menneskerettigheter uten at en røst tør mukke. Kanske ser hun da paa det, vi har utrettet, som en voksen ser paa barnealderens enfoldige billedbøker – –

[69] Men det var likevel os som hegnet om spiren til den nye kvinde og trygget hendes vekst.»

Klokken var over elleve, og endnu varte møtet. Et par lokalkjendte snêk sig ind for at speide, og de andre stimlet bort til indgangen.

Snart kom de ut, bleke av udulgt harme, og spændte ansigter løftet sig mot dem.

«Alle tre poster er besat med mænd,» meldte de. Og kvinderne derute paa den natstille gate dukket hoderne som avbøtet de et slag.

Og frøken Skaar med de mange smaa rynker om de kloke øine, knyttet næven og truet mot bygningen.

«Nu sender vi blomster til forkjæmperne vore og takker dem for velgjort arbeide. – Kravet de reiste kan ikke kues, og smaat om senn naar vi nok frem.»

[10]

[70] Henrik Berger hadde ikke tenkt at træffe Ragna den kvæld. Men da kameraten, han var sammen med, skulde møte slegtninger, som kom med Vestlandsbaaten, skiltes de tidlig, og Berger tok veien opover dit Ragna bodde for at se paa vinduerne hendes til godnat.

Han stusset ved, at der ikke var tændt lys hos hende, hun brukte da ikke køie saa tidlig. – Og ikke hadde hun talt om med en stavelse, at hun agtet sig nogensteds hen heller, da han meldte at han var optat. Men kanskje var en av de skrullete kvindfolkene hun i det siste hadde fattet slik kjærlichkeit for, kommet og hentet hende med til et eller andet agitationsmøte i anledning av den fille overlærerposten.

Nei – jovist skulde avgjørelsen falde i skolestyret iaften! – Gudskelov, saa blev det slut med den staaken. Han hadde gjort det [71] som stod i hans magt for at holde hende væk fra de hysteriske gamle jomfruene, som pludselig hadde faat det med at ville entre tiltops og ta styret. – Men smittet var Ragna av kampiveren deres og med paa aasgaardsreien, og han hadde titt og ofte sin svare sjau med at faa hende til at bli med sig dit han vilde og la krigen skure.

Men var de først gift og hadde han ordentlig haand i hanke med hende – ja saa fan danse, skulde han ikke være mand for at holde hende til hjemmet!

Arg gik han ind porten og skottet op til kjøkkenvinduet. – Svart der ogsaa, naturligvis!

... Om hun skulde være blet syk og ligge alene i leiligheten og ha det vondt? Hun hadde været pirrelig og let til taarer nogen dager; og arbeidet med skolen tærte paa kræfterne.

Fortænkt gik han atter ut porten og fulgte fortauget til holdepladsen paa hjørnet, men snudde braatt. Det var jo ikke senere, end at han godt kunde ringe paa, og i nødsfald hadde han nøkkel til entredøren.

Opspilt halte han nøklehanken op av bukselommen, valgte ut den rigtige nøkkel og steg med den i haanden opover trapperne, [72] som kun fik lys fra entréruterne. Der var ingen folk i opgangen, og han laaste sig ind.

I den mørke, smale entré stanste han og lydte, listet sig paa taaspisserne til sovekammerset, banket og spurte om hun var der, førend han gløtted paa døren.

Gardinerne var ikke rullet ned, og i lykteskjæret utenfra saa han sengen staa urørt og paa bordet ved hodegjærdet de par roserne, han gav hende iforgaars. Der lugtet nybrændt bjørk i værelset, og stolen med saueskindsfelden var trukket helt hen til ovnen.

Stilfærdig lukket han døren og aapnet til stuen.

Der duftet av reseda, de svære bladplanter skimret lik duggvaatt græs i maaneskin. Men heller ikke der var Ragna.

Han ripte en fyrstikke og lyste langs knagjerne: Yttertøiet var væk. – Altsaa hadde hun behaget at gaa bort uten at si fra til ham, hvor hun tænkte sig hen. Og grættent slængte han fyrstikken, gik ind paa stuen og satte sig i lænestolen ved vinduet for at vente paa hende. Hatten og stokken la han fra sig paa sybordet, kveikte snadden og sat og glaamte ut i værelset, der møblerne blev til svarte [73] skygger i mørket ... Besst at faa oppusset nogen av disse gammeldagse tingene, hun hadde arvet efter tanten. – Meget av det var virkelig pent. – Men det der nipset paa dragkisten og alle smaahylderne, og de kunstige blomster, som Ragna var saa forlibt i, skulde avskaffes. Der var vel meget av barbar ved det, til at han kunde taale det i hjemmet sit.

Det var ellers forbausende litet ved hende som mindet om skomakerdatteren, og han kunde gladelig syne hende for slegten, saa snobbet den end var. Det skulde bare nogen prøve paa ikke at være snild mot hende! Stedmor kanskje? Som aldrig hadde hat stunder til at ta sig av sine egne barn, for kvindesak og hedningesak og fredssak og skolesak og al andenslags fandenskap, hun regjerte med. – Det suste iskold blaast i stuerne, der hun duret frem, og fredsapostler og forkjæmperer og kvindesakskvinder danset heksedans i luftdraget – –

Eller far, som tillot lurvelevenet, og heller tydde til dramflasken end talte et alvorsord med kjærringen sin. – Han kunde bare vaage sig! – Søstrene og broren? Aa nei, de vilde være god mot Ragna for hans skyld. Og flere fandtes ikke, hvis omdømme han vyrdet.

[74] Men i Herrens navn, hvor blev hun da av!

Atter kveikte han pipen og stridrøkte, som var han hjemme paa hybelen hos sig selv, mens tankerne dynget anklage og forsvar om hende, han var glad i og sat og

saknet.

Landsens jenter i den alderen var sjelden uten erfaringer i kjæresteveien; men pokker ta Ragna, holdt hun maskepi med nogen utenom ham. Den blotte tanke holdt paa at gjøre ham gal, saa han fôr op av stolen, sjanglet som en drukken over gulvet og stillet sig paa lur ved vinduet. Derfra kunde han se, naar hun kom rundt hjørnet, og hvem hun hadde følge med. Og rød dis vimret for synet, og munden sêv fuld av salt, vammel blodsmak, mens han stirret og speidet.

Endelig – og alene!

Lettet pustet han kviden ut i et langt aandedrag, vendte avkjølet tilbake til stolen og sat dørgende stil, flau og litegranne ræd for at skræmme hende.

Men Ragna hadde paa fornemmelsen, at han var der. Engang, forlænge siden, hadde hun git ham nøkkel til leiligheten, fordi han slettes ikke likte, hun bodde saa alene for [75] sig selv; han hadde forresten aldrig gjort bruk av den, og hun vilde oprigtig ønske, at han ikke hadde gjort det nu, som hun var saa litet hugen paa at træffe ham.

Hele entréen var fuld av tobaksrøk. Hun hængte tøiet op uten hast, grep lampen og traatte ind paa stuen.

«Du skræmte mig næsten,» sa hun alvorlig og saa ikke paa ham og stillet lampen fra sig paa dragkisten.

Hun var het og harm og opskaket av skuffelsen med overlærerposten, men svært vakker var hun, og sinnet fik magt over ham.

«Jeg vil vite hvorfor du lurder dig bort for mig, og hvad slags færder du tar dig fore,» hvæste han brutalt og krammet hattebremmen mellem fingrene.

Maaten han sa det paa saaret mer end selve ordene.

«Lure mig bort – – Tar mig fore? Har jeg ikke ret til at gaa og komme som jeg vil, uten at avlægge dig regnskap for handlingerne mine?»

Lampen paa dragkisten oste, hun tændte hængelampen over bordet og slukket den anden. Men det klarere lys ga hende mot, og stolt fortalte hun, hvor hun kom

fra, og hvor længe [76] hun hadde gaat og drevet utenfor Møllergatens skole for at faa høre utfaldet av møtet.

– «Endda du vet, jeg ikke fordrar du blander dig op i de sakerne?»

«Endda jeg visste du ikke fordrar, at jeg blander mig op i de sakerne,» næsten hermet hun.

Han reiste sig hissig, tok hatten og stokken og la tobakken og pipen i frakkelommen.

«Vil du endelig bli som en av de mandvonde hopperne, saa gjerne for mig. – Jeg gidder ikke tæmme dig. – Det er en kone, jeg har bruk for og ikke en skrullet forkjæmperinde.»

«Som du vil,» sa hun træt, snudde ryggen til lyset og glædet sig næsten over, at det nu var slut.

Sinnet datt av ham. Han slog begge armene om hende og trykket hende ind til sig.

«Ragna, aa tirr mig ikke, for da blir jeg raa og styg! Kom, sæt dig her ved siden av mig paa sofaen og hør litt paa hvad jeg har at si ... Nei, stritt ikke imot, vær nu snild, søte kjæresten min – sæt dig, ber jeg dig. Jeg har hat det saa fælt, mens jeg ventet – har trodd, du var ute med en anden mand.»

[77] «Jeg!»

«Du har været saa sær og kold mot mig en stund, Ragna, at du har faat mig rent fortvilet. – Ikke skjønner jeg, at jeg har fornærmet dig paa mindste maate og i hvert fald ikke med vilje og vidende. Men du er ikke glad i mig mer, det er det –

Og hvad skal du egentlig med en fyr som mig. Jeg har hat det saapas koldt og vondt i barndommen, at frosten endnu sitter i mig.^{III} Og naar jeg strir for at holde dig væk fra kvindesaksmøter – og det der – er det for at mine egne barn, om vi faar nogen, skal slippe at huttre kulds kjær efter mor sin.

Men jeg trænger dig ogsaa selv, du prægtige, greie, sterke menneskebarnet mit, og jeg gaar og er avindsyk paa skoleungerne og paa alt og alle, du er optat med utenom mig.»

Moderlig medynk med ham fænget i hende og glødet hele hendes væsen, mens hun taus hørte paa ham. – Hun tok ham om halsen og drog hodet hans nedmot barmen som en mor gjør, naar hun rigtig vil trøste.

Men han klemte hende haardt ind til sig og kysset graadig.

[11]

[78]

Kommer iaften med hurtigtoget, møt mig.
Margit Erle.

Det telegrammet kom næsten som en haandsrækning fra vorherre, tænkte Ragna. Hun var forpint under angsten for, at folkene i gaarden gik og la merke til at Henrik Berger blev hos hende saa altfor længe utover kvældene. Hun var lærerinde og pligtet ta vare paa rygtet sit; men bad hun ham om at gaa i rimelig tid, lo han og kaldte hende konen sin og svor paa, han vilde bli for bestandig. – Den stribukken, la han ikke bent frem an paa at vække forargelse, som den gang han truet sig til at bli hos hende hele natten.

Men gjøre forlovelsen offentlig, som han vilde, og ta ene søsteren hans i huset, indtil de giftet sig – nei – hun stolte ikke længer paa, at hun var den rette hustru for ham.

Kom Margit, vilde alt bli bedre. Bare [79] hun vilde slaa sig tilro vaaren fremover; men altid saa var der slik saar længsel i brevene hendes. Hun vilde til utlandet, før det blev forsent. – Stakkars, søte Margit. Hun hadde maattet være guvernante nogen aar og forsørge sig selv, endda al hendes higen og tragten var at faa utdanne sig i musik.

Paa dragkisten stod fotografiet av hende i glas og ramme; det var tat for fem aar siden, da de delte værelse i pensionen, og det lignet ikke synderlig det nye, hun fik til jul iaar; paa det var hun fotografert i slæde, indtullet i kaape og sjaler og med en staut herremand i ulveskindspels paa hundsvotten.

Som saa mange ganger før la hun fotografierne side om side for at sammenligne: Det var ikke det, at ansigtet nu var blet ældre og mere viljestærkt; men øinene under de lange frynser var triste, næsten haarde i blikket.

Men vakker var hun, farlig vakker for en forlovet veninde. – Og hadde Ragna været likesaa hett optat av Henrik nu, som hun var det ved juletider, nei saamen om hun hadde dristet sig til al føre dem sammen. Han sa noget stygt om det siste billedet, straks han saa det; men da blev hun krænket [80] paa venindens vegne og rev det fra ham.

Aa gudskelov, at hun kom! Og Ragna ga sig ifærd med at stelle istand mat og seng og glemte rent, at hun hadde avtalt at møte Henrik, til han stod utenfor entreen og kimet saa det sang i huset.

«Lar du mig gaa og vente i timevis?» spurte han furten, da hun lukket op.

«Ikke skjænd. – Jeg har faat telegram fra Margit Erle, hun kommer visst i kvæld med hurtigtoget og skal bo hos mig.»

Han saa, hvor glæden over det uventede besøk gjorde Ragna ungpikvakker, og hun tedde ham opdækningen paa kjøkkenet og det hun ellers hadde laget istand. – Han likte ikke dette venskapet med Margit. De hadde hat dagene for sig selv; hvorfor fan skulde de trækkes med en tredje, naar det ikke var nødvendig? ...

Det hadde de ogsaa maattet finde sig i, om søsteren hans var kommet for at bo hos hende, undskyldte hun sig.

Det blev noget ganske andet. – Hende var han kjendt med.

«Men ikke jeg,» sa Ragna og, fortsatte med tilstelningen.

Han gik ind paa stuen. Der durbrændte [81] det i ovnen, for selv om aprilsolen var stekende midt paa dagen, utpaa kvælden blev det kjølig.

Paa bordet stod en vase med friske pinseliljer og paa pianoet et glas med liljekonval og en hvit kamelia. Og i maaneskinslampens grønne lys blev blomsternes skjære hvithet blendende. Han satte sig ved det store bordet, halte hen til sig albumet og bladet i det og fandt fotografiet av Margit Erle.

... For et pragtfuldt ansigt, men vekt og litet at forlate sig paa. At hun skulde indfinde sig i denne tiden, han og Ragna hadde det saa godt! Forhaabentlig blev det bare en snartur paa gjennomreise til Vestlandet. Forældrene var jo prestefolk der ensteds, efter hvad Ragna fortalte, og hadde ikke raad til at koste videre paa datteren, som ikke brød sig om andet end musik.

Het av det uvante staak kom Ragna ind og stillet sig bak stolen og la kindet sit op til hans.

«Du sitter og ser paa Margit, er hun ikke nydelig?»

«Noksaa pen.»

«Bare noksaa. Hun er saa vakker i virkeligheten, [82] at det er dumt av mig at bringe dere to sammen.»

«Sæt dig heller her hos mig.»

«Jeg har ikke tid. Skal vi ha os en kop te?»

«Nei takk, det er jo ikke mig opdækningen gjælder.»

«Tøv. Alting er for dig,» forkyndte hun og kysset ham paa den ene øresnippen.

«Kan vi ikke gifte os, Ragna – nu straks. Jeg holder ikke ut at bli jaget bort fra dig hver evige kvæld.»

Hun blev alvorlig med ett: «Ikke før til høsten var avtalen, jeg kan ikke bli færdig før, og desuten vil jeg svært gjerne ha sommeren for mig selv.»

«For dig selv!» lo han stutt. «Altid er det dig selv, du tænker paa. Du og dine suveræne bestemmelser. – Det er neimen ikke for tidlig, om du snart tænkte litt paa mig ogsaa.

«Du burde skamme dig, Henrik, for at snakke slik, tænker ikke jeg paa dig kanskje?»

«Ikke meget. – Det er dig selv, vennen min, og støtt dig selv, du er mest optat av. Jeg er bare som en av de smaa bikjer, som maa nøie sig med smulerne fra sin herres bord. Men jeg har vel ikke fortjent det [83] likere,» la han bittert til og bøiet sig over albumet.

Hun fik taarer i øinene.

«Aanei, kjære, gjør ikke stunden styg for mig,» bad hun mykt. «Men vil du endelig vite det, saa grubler jeg over vort forhold baade nat og dag.»

«Velbekomme! – Godnat da. Jeg træffer dig kanskje imorgen, eller naar du faar tid for denne veninden.»

«Gaar du?»

– «Ja, det er besst saa. Jeg har noget, jeg nødvendig skal ha utrettet, før jeg lægger mig. Og herefter skal du slippe at forskjertse nattesøvnen din for min skyld.»

Og fort og uten at se paa hende til avsked strøk han gjennom entreen og smældte døren i laas efter sig.

Blek stod hun og lydte efter trinnene, som svandt ned trappen og blev borte. – Skulde det være slut og forbi? Og i vaandefuld tvil trykket hun hænderne mot barmen, og øielaakene glippet rapt.

«Vær ikke vred paa mig, Henrik, jeg duger visst ikke for egteskap og vilde visst kvæle al lykke for dig,» snakket hun med fjern, tonløs stemme ...

[84] Det blinket varmt i nypusset kobber, det store bræt stod der med al den festlige opdækning, og pinseliljer og konvaller duftet søtt; men glædens glans var sluknet – –

Hun rakk ikke møte før toget var rullet ind paa stationen, og i farten stillet hun sig saa hun kunde se og sees. Menneskestimen randt forbi der hun stod, travle jernbanefolk trillet lass med post og passagergoods. Og saa kom Margit.

Hun bar sid graa kaape, og reisesløret hadde hun knyttet i stor sløife under haken, som prestefruer paa landet gjerne bruker ha det.

Straks Ragna fik øie paa hende, følte hun klarere end ord kunde ha sagt hende det, at Margit hadde det vondt; og glad ved at kunne faa være skjul og vern for én, som kanskje hadde det værre end hun selv, gik hun rask imot hende.

«Velkommen, Margit. Kjender du mig igjen? Er jeg blet svært gammel siden sist?»

Et par store, trøtte, mørkeblaa øine skottet skræmt paa hende, og læberne skalv, da Margit bad:

«Aa Ragna, la mig faa bli hos dig nogen dager.»

[85] «Saa længe du selv vil. Jeg er saa glad for at du kommer.»

Og moderlig omtænksom tinget hun vogn og bragte veninden tilsæte i den, mens hun selv gik for at finde en bærer til at ordne med tøiet. Larmen bruste om hende som sjø i storm, men den dulmet og svalte, og tvang tanken bort fra det, som saart var.

[12]

[86] Margit Erle hadde hat det ene aaret ved musikkonservatoriet til at spille i, utenom det hendes mor hadde lært hende; til videre utdannelse blev der ikke raad. Men bli hjemme paa prestegaarden og kues av sorg for næring sammen med forældrene, det var som at sænkes levende i grav. Hun tok ut, først som selskapsdame hos en ældre frue, siden søkte hun guvernante. Hun hadde udmerket middelskoleeksamen og udmerket anbefaling fra spillelærerinden ved musikkonservatoriet, og der vantet hende ikke paa arbeide.

Men mer end snaue aaret stanste hun ikke nogensteds. Født til kunstnerinde var hun, det visste hun, og ikke til at være guvernante, og det var hjælpen til videre utdannelse hun lette efter. For engang maatte det jo falde i hendes lod at træffe et menneske, som baade forstod hendes sjeldne evner for musik og hadde [87] hjertelag og raad til at koste paa hende de faa tusener, hun trængte for at naa frem.

Og med det haap hadde hun flakket om. – Et aar hos en lensmand, derfra til en sakfører og saa til en provst. Og lønnen var knap og ungerne brysom; med husfædrene var hun ven og vel forlikt, men fruene blev snart ækle og misundte hende den stakkars opmerksomheten, mændene deres viste hende.

Og saa var hun havnet paa Vestoplandene hos en rik gaardbruker, og vilkaarene var svært gode mot det hun var vant til. Hun skulde undervise en tiaars pike og spille litt for fruene, som var syk og sengeliggende. Men det var ingen smitsom sygdom, hun led av, skrev manden, og jentungen var lærenem og meget musikalsk.

En halv voksen gut hentet Margit Erle paa stationen, og i fire samfulde timer og vel saa det varte kjøreturen opefter dalen. Skog saa hun overalt, dér øiet rakk. Den gjemte dalbund, den dækket li, den dækket aasernes lange rad, og de spredte gaarder med aker og eng blev som snauklippede flekker i skogtykket.

Det var alt sen kveld, da de svingte ind paa tunet paa Ingberg. Svindende dagskjær laa lik tyndt slør paa himlen og [88] dæmpet for stjernerne; men over aasen bak gaarden hang fuldmaanen og granskogen der oppe bar skin av hvitt sølv over top og øverste grener.

Træt, sulten og dygtig frossen efter den druge kjøretur steg hun ut av karjolen og stanste uviss om, hvor hun skulde gaa hen. Det lyste fra drengestuen og fra et

par vinduer i fjøset; foran indgangen til hovedbygningen straalte et elektrisk bluss, ellers var huset mørkt. Hun likte sig ikke, der hun stod, de kunde da gjerne ha synt hende at hun var ventet.

Da gik gangdøren op, og ut paa trammen kom en trivelig, godslig kvinde og bød hende velkommen til gaards. Det var Ragnhild Ingberg, som styrte huset for broren, siden konen hans var blet sengeliggende. Knut selv var borte paa skogtakst og vesle Johanne hadde alt lagt sig, saa hende fik frøkenen ikke hilse paa før i morgen, pratet Ragnhild, og hun hjalp Margit av med tøiet og førte hende ind paa spisestuen. – Der var det lunt og lyst, og døren til det rummelige kjøkken stod aapen. Ragnhild bar frem varm mat og kald mat og nykokt kaffe og bakkels og alt det som godt var for en sulten krok. Og hun satte sig hos hende, mens hun spiste, og fulgte hende saa [89] til værelset ovenpaa, som Margit skulde ha, skrudde paa lyset og klappet hende venlig paa skulderen, da hun sa godnat.

Værelset var stort. Der var en sofa og et rundt bord og tre kommoder og et skap, og saa var der stoler og vaskevandsstol og en vældig seng. Møblerne var stillet indtil væggen og gulvet var ryddig – men huf saa vidt og tomt her var likevel!

Og angsten for at være alene kom over Margit, som da hun var liten og mørkræd og gjemte sig hos mor. Hun bævret, da hun heftet klærne av, og laa længe og hutret og hakket tænder i den altfor brede seng og tænkte paa forældrene, hun ikke hadde været hos i ferien. Mor hadde visst saknet hende svært etter brevene at dømme. – Stakkars mor, hun hadde det trist og strævsomt og var evig bundet av at være sykepleierske for far. – Men reisen hjem var sørgelig dyr, og saa var hun bedt bort hele ferien til nogen kjendte og hadde hat det svært gildt. – Aaja, hun burde kanskje heller ha glædet mor med at komme hjem.

Ikke for det, at det var nogen særlig fryd at komme hjem, saan far pistret og bar sig for alle de sykdommene, han trodde han led av.

[90] Nu var det kræft, skrev mor, aldeles avgjort og sikkert kræft i leveren. Ifjorsommer hun var hjemme, var det bendelorm og aaret derfor sukkersyke. Saa var lungerne angrepet, saa nyrerne; hjerte og rygrad og hjerne var længesiden herjet av lumskelige mikrober. Men værst var det dengang, han kjendte trikinerne bore sig ut gjennom tarmvæggen og krype ind i musklerne. Da vandt mor ikke andet i ottedagsdag end at koke varme grøtomslag til maven hans.

Minderne om hjemmet døivde angsten; hun slukket lyset, snudde sig mot væggen og dyttet dunteppet godt om sig. Og ikke vaaknet hun før næste morgen,

Ragnhild Ingberg kom med kaffebrettet. Vesle Johanne var blet med op for at hilse paa lærerinden; det var en lys, fin liten unge, lavmælt og blyg. Hun gik og holdt fasteren i stakken og vilde med, da hun gik.

Efter dugurd stedtes Margit Erle for fru Julie Ingberg.

Fruen laa i hjørneværelset indenfor dagligstuen. Der var brunroset sirses omhæng rundt sengen; men det var trukket fra. Og støttet op med hvite puter mere sat end laa hun, og hænderne holdt hun foldet paa det broderte [91] overlaken, som var brettet bredt nedover dynen med det rødt og graat stripedede hjemmeværkens vár. Ansigtet var graalig og næsen tynd og sammenklemmt ved begge vinger; hun hadde blaa, stikkende øine og lyst haar lagt i tykke fletter om hodet.

«Godmorgen frue,» hilste Margit og rakte frem haanden, men skottet samtidig mot vinduet, for der var indestængt luft i værelset.

Den syke fulgte retningen av hendes blik.

«Jeg taaler ikke formeget frisk luft, den er farlig for nerverne,» sa fruen med høi, skinger stemme og rørte let den fremrakte haand.

Den vanlige type, fastslog Margit og gjorde sit besste for at synes blid og medfølende.

«Her ser De, hvordan jeg maa ligge», klaget fru Ingberg og de blaa, stikkende øine løp fuld av ynk. «Jeg har nervesjuken, jeg damaatta. – Jeg har hat den nu paa tredje aaret og kan ikke staa paa beina.»

Knut vilde, hun skulde friste at komme sig op, og doktoren vilde ha hende til Modum – Men frøken Erle kunde vel skjønne, at én som var *saa* syk ikke kunde reise til bad. Det blev døden det – og det var det kanskje, [92] de stundet efter baade den ene og den andre.

Og svak av bedrøvelse snurpet den syke munden spisst sammen, fortrak underansigtet til et grimt grin, og i ét blunk blev panden borte under lyst hodehaar.

Margit glante fælen. Av alle farens tusen plager – den grimasen hadde hun aldrig set før.

«Stakkars Dem, frue,» sa hun mildt og la sin haand over hendes magre, foldede hænder, for saan gjorde mor med far, naar han var som værst nedfor.

Fru Ingberg klamret sig begjærlig til de friske, kjølige fingrer.

Nervesjuken den var frygtelig, pep hun næsten paa graaten. – Ikke noget levende menneske, som ikke selv hadde prøvd det, ante, hvor grusomt hun hadde det.

Og hun var ikke alene om at lide av plagen. Paa Berg hadde ene datteren hat den. I Holtet laa Ola, ældste sønnen, nedfor, og manden og kjærringen paa en gaard indpaa skauen hadde den begge to for tre aar siden. Og skolemesteren, store, sterke kroppen, han var blet spike gælen, han damaatta.

Knut sa hun var syten og unau. Han [93] kunde snakke han, som aldrig i sit liv hadde været sjuk. Han negtet hende Johanne at ligge i seng med mor sin, han var ræd baanet kunde bli smittet. Og selv var han flyttet ind i kammerset ved siden av og laa der om natten, naar han var hemme, endda doktoren sa, at sjuken ikke var smitsom.

I ét blunk var haargaren ved øienbrynene igjen, og nu opdaget Margit, at hodehuden var bevægelig fra nakken av.

«Skal jeg spille litt for Dem?» foreslog hun og trak lempelig haanden sin ut av fruens. Den var blet klam, og hun tørket den i smug paa kjoleskjørtet, mens hun saa sig om i værelset.

Det ene vindu vendte mot aasen og hadde morgensol, fra det andet saa en vidt utover dalen. Men foran begge var der stillet store, kluntede blomsterbord, fulde av vantrevne planter, som stod og stængte for lyset.

Hun vilde by sig til at stelle med de planterne og se at faa skibbet ut nogen av de styggeste, saa der kunde komme sol og luft ind. Værelset var ellers trivelig nok med de gulmalte vægger og hvite dører. – En bjørketræs sofabænk stod ved samme væggen som sengen og foran den var et firkantet klaffebord; der var ogsaa piedestal, et par slitte [94] kurvstoler og et stort konsolspeil og gyngestolen, hun selv sat i, og bordet ved sengen og en gammel diger kiste.

Foruten dobbeltdøren til dagligstuen var der en til kammerset, hvor Knut brukte ligge. Og der hang nogen opbyggelige skilderier av Morten Luther og hans husliv.

Den syke hadde ikke svart, hun laa og døde med halvlukte øielaak, og Margit turde ikke røre paa sig for ikke at vække hende. Men ute skinnet solen, og den endeløse skog hadde brede streif av guld. Den, som kunde aapne et vindu og luften ut den kvalme sengkammerslugt! – Eller den, som fik gaa op i aasen og sitte bortgjemt under de høie graner og drømme om det, én helst vilde drømme om –

... Det knirket seigt i en dør ensteds i den store bygning, og fru Julie vaaknet med et ryk og satte sig overende i sengen. «Jadden døde jeg ikke, jeg som aldrig sover,» sa hun og plukket ved blonderne paa nattrøien.

Men Margit, som bare længtet efter at slippe fra, gjentok forslaget om at spille.

Jo tak, hun vilde saa gjerne høre frøkenen spille, og doktoren hadde sagt, hun vilde ha godt av litt musik. Pianoet var blet stemt i [95] forrige uken; det var adskillige aar gammelt, hun fik det vaaren før hun giftet sig, og det blev tolv aar til jul.

«Knut spiller fiolin, og vi spilte meget sammen det første vi var gift. – Siden er det ikke blet stunder til det; men blir jeg nu frisk, vil jeg begynde at spille igjen.»

Margit reiste sig lettet, gik ind paa dagligstuen og slog op døren ut til altanen, saa solen kunde strømme ind, for her som paa hjørneværelset var vinduerne fyldt med vantrevne planter. Saa krysset hun sig frem mellem svære plyssmøbler hen til pianoet. Hun var ikke glad og ikke bedrøvet, bare saa usigelig fremmed for alt og alle. Og i den stemning spilte hun det, som faldt hende ind, til hun glemte tid og sted og ikke sanset, at døren til gangen blev lukket op av en høi, skjegløs, brunbarket mand og en liten, blek pike. De satte sig i en av de store stolene og hørte paa spillet med blanke øine, og i døraapningen bak dem stod Ragnhild og totre av jenterne og glemte rent at ta sig nyttig gjerning fore.

Men fru Julie laa med haand under kind, og taare fulgte taare i ustanselig siller. Det var blet saa velsignet godt at faa graate.

[13]

[96] Knut Ingbergs klær var av bløtt, engelsk tøy og sluttet ledig om hans ranke, spænstige krop. Skjegløs var han og brunbarket av vind og veir, og det snauklippede haar strittet som bust og hadde rikelig islæt av graat ved tindingerne. Han bar med sig duft av skog – granskog og furumo, og om skogen mindet blikket i de langtskuende, staaiblaa øine.

Naar han og frøken Erle rodde efter ørreten nede paa kjernet de stjerneklare septemberkvælder, sang han sentimentale sange og stubber av alverdens lystige viser. Snart skuret baaten mot en sandgrund, snart var det oteren som skar sig fast i siv; de lo og hadde moro, og Margit slagtet græssende de smaa, lubne, sprællende fisker og slap dem én for én i næverkonten.

Rundt kjernet suste skogen lindt og løndomsfuldt. Og oppe fra bakkekammen straalte [97] det elektriske blus paa Ingberg, likt et stort aarvaakt fyr, og glimtet og glimtet mellem trætoppene.

Men ingen sentimental sang og ingen liten lystig visestub forvildet sig til stuerne paa Ingberg. Der vanket Knut ordfattig, la kabaler og hørte taalmodig paa konens syt og tusenfoldige plager, til han atter en dag strøk sin kôs til et av de mange gjøremaal, han hadde at vareta utenom hjemmet.

Fra blaaakammersvinduet stirret en blek liten jentunge og en høivoksen jomfru vemodig efter ham, og paa trammen stod Ragnhild og ropte lykke paa reisen og syntes i sit hjerte inderlig synd paa broren, som var blet hjemløs ved denne evindelige sykdommen til kjærringen.

Og dagene gled. Endeløst lange var de, delt mellem skolearbeidet og alt syt fra fruén. Og mer end én gang tænkte Margit for alvor paa at si op og reise trods den gode løn og de lempelige vilkaar.

Da var det fru Julie i samraad med Ragnhild talte et alvorsord til manden om pligt og ansvar for frøkenen, de hadde tat i huset. Han skulde værsgo ta sig litegranne av hende, saa hun ikke omkom av kjedsomhet. Skjønte [98] han da ikke, at hun alt gik og længtet sig syk efter at slippe bort fra gaarden?

Knut Ingberg sa som vanlig ikke noget; men den uken blev han hjemme, og en eftermiddag, konen bad om det, tok han frem felen.

Siden spilte han og frøken Erle ofte sammen, mens vesle Johanne krøp opi en av de store lænestolene og koset sig. For slik hadde kvældene været for længe, længe siden, da hun var liten. – Bare, at da var det mor som sat ved pianoet.

*

Der var stjernestrødde glætter mellem jagende, maanegule uveirsskyer, frosten pep under meierne, og skogen var svøpt i feld av sne den nat Knut Ingberg kjørte Margit Erle hjem fra julelaget paa Sønstegard.

I tversvingen, der veien tok av op bakkerne til Ingberg, veltet slæden, og der var det han tok Margit i favn. Brunen la ørene bakover og stod som fjetret, og maanen var i skjul bak en sky.

Natten derefter smaldt det i laasen til Margits værelse, det knirket høit i et par gulvfjæler, og saa var han ved siden av hende.

[99] Hun var ung, og hun elsket ham, og de syndet i skam og gru, men uten anger, og dagene som fulgte blev rike ved higende attraa mot nætterne.

... Paa hænderne vilde han bære hende, alt hun hadde stundet efter skulde hun faa, men hun maatte gi taal og ikke reise fra ham før vinteren var slut. Længe kunde det ikke vare, saa blev han en fri mand og kom efter til fremmed land. Fløil og silke skulde hun slite, hans vakre, stolte kjæreste, de allerbeste lærere skulde hun ha. – Og aldrig vilde de bli træt av at være god mot hinanden.

Og Margit kvittret og lo, og det lakket til vaar.

Endelig hadde skjæbnen undt hende at træffe den, som baade forstod hendes sjeldne evner for musik og hadde raad og hjertelag til at hjelpe hende videre frem.

Knut Ingberg fik det travelt med at se om tømmerhuggerne sine indpaa skogen. Han reiste og kom att og kjørte igjen. Men forat konen hans ikke skulde ha det altfor stusslig de svarte vinternætterne, fængslet som hun var til sengen, fik han Ragnhild og vesle Johanne til at flytte ind paa værelset ved siden [100] av hendes. Selv tok han til takke med at ligge paa kjøkkenkammerset, de faa nætterne han var hjemme. Der var det støtt lunt, og tjenerne de sov i drengestuebygningen.

Og lykkelige dager og uker svandt, og sneen tinte, og granskogen blaandet i lier og over aaser.

Saa hændte det, at han stanste hjemme hele tre døgn i træk, og den formiddagen han skulde avsted, stridregnet det, og himlen lukket lav og graa over dalen. Og vesle Johanne hadde faat meslinger; hun var flyttet ind paa værelset til moren, som laa og var mørk tilsinds for al ulykken, og helst saa at manden sat inde hos dem hele økten. Men Knut hadde det brændende travelt med regnskap og oppgjør og holdt til for sig selv oppe paa kammerset, og de stundene han var sammen med dem efter maaltiderne, la han kabaler.

Margit hentet haandarbeidet sit og satte sig ind til fruene og Johanne og sang for dem og fortalte eventyr. Og Ragnhild ruslet til og fra med kaffe og hjemmebakte kaker, lydde til eventyrene og roste smaapratende lærerindens fine silkesøm.

[101] ... Knut hadde med vilje lat døren bli staaende paa gløtt den natten, siden det ikke var trygt for at laasen kven, og slik lyd hørtes langt i et stille, mørkt hus. Men hverken han eller Margit merket de listende trin paa hoselæst eller blev vår haanden, som famlet gjennom dørsprækken efter den elektriske knap.

Det blev lyst.

Fru Julie Ingberg stod indfor døren i kort blaarandet understakk og sid hvit nattroe, strømperne slog rull om de tynde legger, og ansigtet var smalt og fattig.

«Men i jøssenamn Julie, er det dig,» mumlet Knut, og spratt frem av sengen og famlet brydd efter klærne.

«Er det slik du lønner, du Knut, for det jeg frelste farsgaarden din,» sa hun tungt, og øinene brandt i det likblaa ansigt.

«Men Julie da, kan du gaa paa benene,» snakket han høit og løftet hende varsomt paa armen og bar hende bort uten et blik til Margit, som klemte mot væggen sat og skalv med henderne trykket for øinene.

Og gjennom det natstille hus jamret saar kvindegraat, indimellem lød en dæmpet mandsrøst, som prøvde trøste – – –

[102] Det var længe siden blet dag, men endnu laa Margit og skalv med teppet over hodet og turde ikke se lyset. Graate aarket hun ikke, vise sig for gaardens folk

turde hun aldrig mer, og ikke kom han og hjalp hende i hendes store nød.

Men efter dugurd bar Ragnhild ind kaffe og frokost. Hun traatte fast og stillet sig foran sengen.

Margit vaagde ikke se paa hende.

Da fjernet Ragnhild Ingberg lindt teppet fra det skræmte ansigt og bøiet sig over hende.

«Du lyt staa op, baan, og komme dig herifraa,» sa hun mildt og strøk med den arbeidshaarde haand over Margits brændende kind.

Hun hadde sagt til folkene, at lærerindens far var blet syk, saa hun maatte reise straks, og her var reisepenger til hende fra Knut. Han var dradd paa skogen, han damaatta, for at se om tømmeret, og det var ikke værdt vesle Johanne ogsaa fik vite noget om, at lærerinden skulde reise.

«Men spis naa, baan, mat gjør godt, og du ha langt aa kjøre. Je ska vara med dig og pakke, bære du æ staat op.»

[14]

[103] Ved sybordet sat Ragna og navnet servietter, og Margit laa paa sofaen og lot som hun læste. Men avisen holdt hun opned og ansigtet var stivt av pinende angst, som ruget hun over noget grufuldt, hun ikke magtet fri sig for.

Varm aprilsol fyldte stuen, og de nysprungne krokus og tulipaner duftet svakt i vinduskarmen. En mørkerød jomfrurose var dryssende fuld av blomster, og paa sybordet stod den hvite kamelia – den og rosen og en gyldenlak, som desværre var visnet, hadde Ragna faat av skolebarn til eksamen. Men de svære bladplanter, som fik stuen til at ligne et drivhus, de var fra tante Karis tid; og ikke hadde hun hat mot til at skille sig av med dem, for mange ganger hadde hun en følelse av, at tanten endnu dvælte hos de planterne og vilde sørge over dem, hvis de ikke var mere.

[104] Det ringte, og Margit skvatt op av sofaen og fattet tak i bordkanten og saa ræd mot døren. Men da hun hørte at det var postbudet som kom med brev til Ragna, lo hun lettet og la sig igjen.

Selvfølgelig var brevet fra Henrik. Det var det tredje paa disse par dagene, og han tagg atter Ragna glemme de bittre ordene fra sist han var hos hende.

Glemme – – –. Det var jo den skjære, rene sandhet alt, han hadde sagt; hun hadde ikke villet være ved det før –

Idag bad han om, at hun og Margit maatte bli med ham ut og spise aften. Men Margit svarte neitak – hun var ikke frisk, undskyldte hun sig og vilde helst lægge sig tidlig.

«Du maa da endelig gaa, Ragna,» overtalte hun ivrig og lettet sig paa albuen.

«Aa, jeg er ikke større hugen paa at gaa ut jeg heller. Men jeg faar nu se, hvad det kanskje blir til siden,» sa Ragna og fortsatte med at navne servietter.

Det raslet litt i avisen, saa blev det stille; bare traaden gnisset gjennom tøyen.

... Monogrammet var færdig, og Ragna lænet sig tilbake mot stolryggen og stirret mot det stykke blaa himmel, som lyste over [105] hustakene. Idag, ute paa skolegaarden hadde hun set graagaasen dra mot nord. Men sat hun nu selv paa den lille hvite skyen med den flossete brem som seilte ind i det tindrende blaa, og var skyen et skib og bar hende til fremmed land – ikke graagaasens vei nordover, men

langt, langt sør i den vide verden vilde hun dra, dit hun kunde faa se nye skikke og nye mennesker. Kanske vandt hun endda mot til at leve livet som hun engang hadde drømt, det skulde bli. Herhjemme vandt hun det aldrig ... Og det at skulle gi avkald paa sit arbeide, avkald paa at føre en fri, selvstændig tilværelse for at bli Henrik en hustru efter hans behag skulde ikke netop hjelpe hende til at frelse sin sjælelige rankhet.

... Hustru, mor, eget avkom at ale op –, var ikke det offer værd?

Nei, for hun visste, at hun magtet være kvinde helt ut og hustru og mor, selv om hun blev ved med at være lærerinde. Og det hun saa vakkert og rørende kaldte offer, det var ikke andet end sløseri med evner og kræfter, gud hadde git hende at forvalte.

Inat, da hun laa vaaken, fordi Margit ynket sig i søvne, tænkte hun for første gang alvorlig paa at bryte overtvers og reise til [106] utlandet og bli borte mindst et aar. Og var det saa, at hun og Henrik skulde ha hverandre, ventet han nok paa hende det aaret. Det blev lettere at gaa fra skolen paa den maaten ogsaa, dersom hun hadde den tiden at betænke sig i og til at vænne sig av med barnene.

Men i herrens navn, hvorfor reiste hun saa ikke? – Det var mandag idag, og fredag var der møte i skolestyret. Skrev hun ansøknings og gik med den til overlæreren i morgen formiddag, kunde saken bli avgjort i denne uken, og hun være reiseferdig til næste onsdag. Der laa Margit, lamslaat paa sindet, og her sat hun selv og hadde floket sig grundig fast ...

I ét sætt var hun ved sofaen og rusket i veninden.

«Margit, sover du? – Vil du bli med mig til Tyskland og være tolk og læse tysk med mig, til jeg blir selvhjulpen, skal du faa spille et helt aar paa min bekostning.»

Det stivnede uttryk av pinende angst løsnet i Margits ansigt, og graaten hulket sig frem i lange hikst.

«Men Margit, søte, snille Margit, hvad er det som gjør saa vondt? Kan du ikke si mig [107] det, saa vi kan finde raad? Aa gjør det, er du snild.»

Og stille knælte hun ned foran sofaen og la armen om veninden, som skjælvende gjemte hodet ved hendes bryst. Og i den stund skriftet Margit de siste maaneders oplevelser uten at dølge.

Ragna avbrøt hende ikke. Hun bare strøk og strøk med lind haand over det mørke, fyldige haar, og da skriftemaalet var endt, spurte hun:

«Er du med barn, Margit?»

«Jeg vet ikke – nei, jeg tror det ikke.»

«Det kan ogsaa være det samme. Vi reiser.»

[15]

[108] Opgjøret med Henrik Berger blev kort. Hun søgte ham paa kontoret for at si, hun tænkte reise til Tyskland og bli ute et aar. Hun vilde gjerne se sig litt om i verden og lære litt mere, før hun giftet sig.

«Du bruker saa mange ord, Ragna,» sa han og drev hen til vinduet, som han hadde for vane, naar noget var i ulag dem imellem. «Kan du ikke likegodt si rent ut, at du ikke er glad i mig længer. – Det vilde gjøre det lettere for os begge.»

«Det kan jeg ikke, Henrik, for jeg *er* glad i dig. Men det er det, at jeg ikke kan tænke mig for altid at slutte med skolen.»

Han saa kvasst paa hende.

«Reis du, Ragna. Du vil ha godt av turen og bry dig ikke om mig. Men lyv ikke for mig,» la han haardt til. «Jeg kan taale, at du ikke tør gifte dig med mig. Men narrer du mig – og sier du, at du er glad i mig [109] naar du ikke er det, saa dræper jeg dig. Nu vet du det.

Og nu faar du ha farvel og takk for alt. Jeg tænker ikke, det er værdt vi to gaar ut sammen. – Det blir saa ingen fest for os likevel.»

Blek og med et træt, fremmed smil rakte han hende haanden. Hun vilde, han skulde ha slaat armene om hende og git hende hete kys til avsked; men han skjøv hende lempelig ut døren, og selv turde hun ikke røre ved ham.

Men da skibet skulde lægge fra bryggen, var han der med blomster og en pakke bøker til hende.

«Ha det godt,» sa han og holdt en stund hendes haand i sin.

Skibet la fra land. Han stod paa bryggen og smilte venlig til hende. Og dér blev han staaende, til han blev borte for hendes søkende blik i den vinkende og viftende flok under fæstningsmuren.

[DEL] II

[1]

[113] Graa grenet sig landeveienes lerede strimer over spirende eng, dyster tjeldet himlen sig over høisletten, og kvældens voksende skumring gjemte fjeldenes kneisende mur og dalsidernes skogklædte aaser.

Henad veiene hastet folk til kirke. Kvinderne lettet ytterskjørtet opunder armene og skrittet kjapføtt i knækorte, glørøde uldstakker. Under ørkedagens kav i fjøs og paa mark gik de fleste av dem fri og frank i side, blaa bomuldsværkens bukser og med en liten forklælap paa maven; men indendørs og til gaabort og helg klædde de paa sig stakken.

Karmændene vandret jevnside de kjapfotte kvinder; urkjedens dingeldangel og medaljer singlet sprødt, og fjærdusken bak i hatten vippet i takt med de sindige steg.

Dove trommehvirvler duret gjennom skumringen og mante til fremmøte, for denne ene kvæld i det lange kirkeaar tidde klokkerne, [114] bare taarnuret varslet timen med lange, syngende slag.

Kvinder og karmænd paa de vaarbløte veier øket farten. Det var langfredagskvæld, og de gamle alvorstunge passionssalmer skulde tone over den nyreiste grav, saa det gjaldt at møte i god tid. De hadde skillinget sammen til den graven, fra det den gamle faldt fra hinanden og ikke var til at flikke ihop længer. De hadde latt sig den skildre indtil aller mindste smaating, mens den blev sat op; og de glædet sig som barn mot juletræ til at faa skue den i al dens uberørte, vidunderlige deilighet.

Kirken fylldtes litt efter litt. Men ingen tændte lysekroner straalte de kommende i møte, ikke en eneste av helgenaltnes mangfoldige kjerter brandt.

Og menneske-ansigt ved menneske-ansigt hvitnet de frem av skibets tusmørke, der de andægtig skuet mot graven, som ru og knudret bygget sig foran høialterets prunkende sir. Et berg av sandsten var den; og i dens trange hule hvilte Jesus av Nazaret kold og stiv, og en liten hvit engel med sænkede vinger lutet sorgfuld over den døde.

[115] Men høit oppe paa gravens top stod en romersk soldat i kulsvalt rustning og stirret barsk ut i natten – lænet til lansens stod han paa sin ensomme vakt og sanste ikke, at frem av klippen yrte det med bleke smaa roser, blodrød alpefiol og skinnende hvite liljer, og at mangefarvede flammetunger blafret mellem blomsterne.

Det var jordens skjænk til livets Herre, nu han træt, pint og forraadt hvilte i dens skjød.

Og skjæret fra de smaa flammer bredte sig og sprængte mørket. Det blinket i sidealtrenes rike forgyldning, helgenskrinets slepne glasflater om den hellige Valerius fanget straalere og gnistret dem tilbake, og takmalerierne blev levende nær ...

Sløromhyllert, lik en skyggestøtte i det dæmrende lys, sat smertens mor ved et av midtskibets altere. Hun holdt sin døde, martrede søn paa sit fang, og bak hende strittet korset ondt og raat.

Et spinkelt, utændt lys stod ved hendes føtter, og paa et stativ nær ved var en krans av smaa og store lys. – Det var de levendes barmhjertige offer for de døde.

Ragna Størk fandt sig en plads indenfor [116] kirkedøren. Hun var kommet til landsbyen for vel en maaned siden, men kjendte ikke stort andre end vertsfolket sit. Og i denne lille kirke var der ingen bænk for den fremmede, som ikke var av hjorden; hun maatte staa, og hun lænet sig mot skriftestolens væg, mens hun lyttet til de gamle alvorstunge salmer, som tonte høit oppefra.

En mager, vissen kone gled indad døren, dyppet det ytterste av fingerspisserne i vievandsskaalen, knikset og gjorde korsets tegn for sit ansigt og for sit bryst. Traatte saa skyndsomt hen til den florumvundne, i smerte bøiede og tændte det ene lille lys ved hendes fot, sank i knæ, og de tynde, blodløse læber mimret i bøn, og blikket fæstet sig dimment av dager og nætters graat paa madonnaen.

Det var hændt en kvæld for en uke siden, at hendes mand, som han kom hjem fra vertshuset, sluknet uten skrifte og dødssakramente. Derfor ofret hun idag og alle de andre dager det ene spinkle lys foran guds mor, paa det at hun naadigst maatte forbarme sig og lindre ham skjærsildens kval.

De gamle salmer bruste og hulket under kirkens hvælv, blomsternes rike flor dækket gravens ru klippe, og englen lutet hvid og stille over den døde frelser.

[117] En for en listet kvinderne frem av skumringen og de lukkede stolerader, neiet dypt for madonnaen og tændte en kjerte av stativets lyskrans, neiet og gled atter ind i skumringen.

Men hun som knælte i anropelse rørte sig ikke. Det var som vilde hun fravriste guds mor bønberelsen. – Ikvæld, nu i denne stund, mens den ophøiede selv led smertens bitre kvide – – – Ikvæld, da livets gud smakte dødens gru ...

Og endnu, mens kirken tømtes og den sidste flammetunge sank i jord, laa hun der. Og de bleke, blodløse læber mimret, og øiet stirret dimment av graat mot den sløromvundne, almiskundelige madonna.

[2]

[118] Aaret Ragna Størk hadde søkt og faat fri fra skolen nærmet sig sin slut. Fra storbyen, der hun hadde bodd sammen med Margit Erle og fulgt hendes fremgang med glad stolthet, var hun kommet til den lille landsby, som var grodd frem av det nedlagte kloster oppe mot Østalperne. Og hun var blet der.

Men Margit hadde vanskelig for at fatte, hvad herlighet der kunde være ved slikt et avsides sted, naar det som bedre var stod til ens raadighet. Og enkom reiste hun ut til Ragna en lørdag for at foreholde hende det urimelige i hendes paahit.

«Du skal heller ikke bo her,» sa Ragna, «men bli hvor du er og fortsætte med din utdannelse de faa ukerne som er igjen. Det er bare mig, som vil se mennesker, før jeg drar hjem.»

Syntes hun kanskje ikke de hadde set [119] mange nok av det slaget, der de hadde færdes? lo Margit.

«Jeg vet ikke du – –.

Men det vet jeg, at storbyen vi to valgte os, er for mig blet et hegnløst sted med indsig fra alle verdens nationer. Lik veirslaat fisk kommer vi og staar og varler og glør paa fremmed grund. Somme bærer rædselens dødsgru i de sprængte øine, somme er rovgrisk vaktstom, færdig til at fæste tænder og dræpe det som kommer i deres vei. – En og anden, som du og jeg, varler tillidsfuld om i stimen, yr av det nye vi hører og ser.

Du liker dig, du Margit, blir bessteven og kamerat for et godt ord og er som skapt til at være med i indsiget. Men for mig blir menneskene skygger. Jeg ser deres hænders gjerninger og deres tankers storverk. Museernes rike samlinger og galleriernes kunstsatter fryder mig, og jeg søker dit omigjen og omigjen. Men selv bor jeg ensteds bortenfor alt og alle. – Der er halvlys, der jeg er tilhuse og stille og stort. Om mig suser det som av trær i skog, og jeg aner levende, men ser dem ikke, endda jeg vet de søker mig.

Men ensomheten skræmmer ikke længer, og det store er ikke ødt.»

[120] Margit stirret fælksen paa hende.

«Slik er du blet, Ragna, efterat du læste avertissementet om, at Henrik Berger hadde giftet sig med pensionats-vertinden sin! – Men hadde jeg anet, før vi reiste hjemmefra, at du brydde dig saapas om ham, som jeg nu skjønner du har gjort, neimen om jeg var blet med dig ut – nu har jeg sagt dig det.»

«Vi snakker ikke mere om den ting, er du snild. Har Henrik giftet sig, saa har han det, og jeg har intet at bebreide ham. Men kom og se paa utsigten fra vinduerne mine –.»

Værelset, hun hadde leiet sig i det gamle vertshus ved landsbyens utkant, vendte mot øst og syd. Utenfor blømte en hel skog av frugtrær, og finker og stær sang og fløitet i blomsternes hvite ly.

Til alle sider bredte græsvidden sig, brutt av bølgende bakkedrag og tette smaa skogholt. Marinøkkel duvet som blekgult skum over den spirende eng; og længst ute i synsranden stod fjeldenes mægtige, fjernt blaanende mur, med nysne og gammelbræ gyldenrød i gjenskjær av sluknende solbrand.

Men spredt over sletten laa menneskenes boliger, halvt bortgjemt under aldens blomstersky; kirkespir raget mot høi himmel, og [121] klokkeklemt møtte klokkeklemt og signet jordlivets stræv og tonte ømt om himmelrikets fred.

– «Er det ikke vakkert at se paa, Margit? Og kan du undres paa, at jeg gjerne vil være her?» spurte hun mildt og la armen om venindens skulder.

«Men kom, saa gaar vi os en tur, mens solen synker, og hører amselen synge. Jeg maa jo vise dig alle mine skatte, den korte stunden jeg har dig her.»

Utenfor møtte de verten, en svær, mørk rusk av en kar med veke træk og fordrømte øine. Han bad dem indstændig ikke at gaa nogen steds hen, for nu blev det straks tordenveir.

«Tordenveir?» Undren saa de mot den dypblaa himmel. Hvor skulde det komme fra?

«Det kommer derfra,» sa han og pekte mot en liten, blygraa sky over fjeldene i øst.

— — — —

Uveiret var der. Lyn blinket bakkedragene imellem og rispet dype furer i den vaargrønne eng, torden brast i braa smeld, og hagl pisket og la øde. Krøtturte i

andre enden av bygningen klaget i lange raut, av og til [122] skingret høie hesteskrig ute fra sletten, dér dyr vaandet sig under haglens svøpe. Og blomsternes hvite pragt rundt huset blev graa og bævret og skalv.

«Aa herre gud, aa herre gud, vi dør!» ynket Margit og grep om Ragna.

«Hyss, vær ikke ræd, endnu er det ikke naadd hit,» stagget hun og stirret fjetret ind i uveiret.

Som et kulsvart teppe hang det fra himmel til jord. Nei, som bibelens skystøtte, der spydde hagl og ild mot Faraos hær, maatte det være. – Forfærdelig, grufuldt, men vidunderlig vakkert ...

Og skystøtten skred fremad. Himlen sænket sig over husets tak. Mellem tordenens skrald runget krøtturnes klagende raut, hagl knuste aldens hvite blomsterhegn. Og splintret blev vindusruterne, og glasbeter singlet indover gulvet –

«La os gaa ned i vertshuset til de andre, hører du!» skrek Margit og slêt Ragna med sig.

Dernede brandt den store lampe. Ved ene langbordet sat verten, og tre av barnene krullet sig nær til ham.

Han trøstet Margit og Ragna med, at det [123] ikke var farlig, og bad dem om ikke at være bange, og de satte sig borttil ham, for der fulgte likesom litt trygd med ham, som var mand. Tynd og tjattet og svært opskaket vimset konen ut og ind mellem stuen og fjøset, hvor tjenestfolket og de to ældste av barnene holdt vakt hos de skræmte dyr.

Lyn kvitnet lampens skin, og bråk brast.

«Et gudsord, mutter,» bød manden og foldet hænderne, og barnene gjorde som han.

Hastig kløv hun op paa en stol og fandt øverst i skapet en bundt smaa, sorte kjerter, dem hun tændte én for én og stillet i rad paa det andre bord.

Manden, konen og de tre barn saa andægtig med foldede hænder paa de smaa gule bluss, og de fremmede gjorde som de, næsten uten selv at vite av det.

Der var frelse i de sorte kjerter. Presten hadde læst besvergelsens ord over dem og stænket dem med hellig vand, paa det at de skulde verge mennesker og dyr mot lynets herjende ild. Tordenens døn rullet svakere og svandt, og før kjerterne var halvbrændt, blinket stjernerne talløse fra høi kvældshimmel.

Men Margit var blet veirskræmt. Hun vilde ^[124] tilbake til byen, saa sent det end var, og motvillig fulgte Ragna hende tilfots den opbløtte vei til jernbanestationen og saa hende vel avgaarde. – Det fik da være maate med hastverk. – Og sørgelig litet av sine skatte hadde hun faat synt hende.

Alene gik hun hjemover. Luften var frisk og kold. Over markerne laa haglen tæt i tæt. Og længst i nord drog uveiret endnu som en tung skybanke med brem av svovlgul ildos og jagende lynglimt. Resten av himlen var ren og stjerneklar, med gry av maane over fjeldene i sør.

... Men hyss, hvad var det for kjendte lyd! Hun braastanste og lydte mot skogholtet paa andre siden av jordet, for derfra pistret, snadret, pep og kvinket tusenvis av røster gjennem mørket. – Var det trækfugl, som pisket frem av veiret hadde søkt ly under skogranden og nu skulde finde sig tilrette for natten?

... Længe stod hun og lydte med aapen mund og tørre, svidende øine. For fugleskaren, stormslaat og pjusket som den sat der og kuret paa fremmed grund og bidde dag, den vakte minder tillive. Hvor ofte ^[125] hadde hun ikke set den i de vaarlyse nætter komme trækkende til landet der nord, hilse de kjendte steder med jubelskrik og fæste bo. Og atter flygte mot høst.

Ogsaa hun hadde prøvd vingerne nu. Og verden var vidunderlig. Og verden var stor –

Sin drøm hadde hun drømt om make og bo, og drømmen var slut. Men ikke en sjæl skulde nogensinde faa vite den kval, det voldte hende, at Henrik Berger pludselig gik hen og giftet sig med en anden. For borte fra hende var han blet hende kjær. Næsten kjærere og kjærere for hver dag, som kom, og eftersom hun selv vokste og utviklet sig ved det ny hun saa og hørte.

Og for en fryd det skulde været at vende hjem og møtes med ham og si ham det altsammen, og takke for hans troskap mot hende og for hans store kjærlighet ...

Ofte tænkte hun skrive det til ham; men saa vilde hun heller vente. Det blev saa koldt og stivt mot det hun følte inde i sig.

Aa gud, aa gud! Faafængt og spildt, det som alt det andet hun hadde villet! Det var hende bedre om hun var død end levende –

Oggraatende krækte hun sig det stykke vei, som var igjen til vertshuset, og kom sig ind [126] paa værelset og stængte døren i laas. Det hadde været nogen der, mens hun var borte, og hegtet lemmerne for det splintrede vindu, og hun vilde ikke ha mere besøk.

Som en søvngjænger tændte hun lampen og satte sig med yttertøiet paa i stolen ved ovnen. – Over bordet hang et stort billede av Rubens' Kristus paa korset. En vakker skikkelse med bløte, runde lemmer og blodets dryp fra tornekrone over det mandige, selv i lidelsen fredfulde ansigt. Hun saa op mot billedet og fra det til den hellige jomfru av Lourdes henne i kroken. I sit hvite gevandt stod hun der med den gyldne rosenkrans mellem de signende hænder og saa mildt ned paa hende, den fremmede.

«Jeg kan ikke be eder om hjelp,» mumlet Ragna gjennom graaten. «Det er jeg selv, som har forspildt, og selv maa jeg sone – men gi mig nu søvn og fred.»

[3]

[127] Ved den smale, ujevne skogsti, der lien skraanet som brattest ned mot elven, stod St. Josef, nødhjælperen –

Malingen paa hans foldede klædebon var utvasket av vind og veir, og ene haanden hadde han mistet.

Engang for lang tid tilbake hadde kunstfærdige munkefingrer skaaret ham i træ og bremmet hans brune kjortel med guld. Han hadde været en prunkløs celledens eneste pryd og den fromme kunstners trofaste verge. Munkeskaren beundret ham, og den vandrende bror foldet sine hænder i andagt ved at skue hans venlige og barmhjertige aasyn.

Men fienden kom, svensker og protestanter, og plyndret det rike kloster, og omsider la fremmed magtbud det ned. – De hellige relikvier og kostelige kar blev røvet av profane hænder, og de utskaarne helgener blev bespyttet [128] og sønderbrutt. Prest og munk søkte frelse ved flugt, og menigheten blev splittet som faar uten hyrde.

Da skede det, at en av de forjagede prester kom tilbake. Træt, forrevet kom han vandrende paa sine nakne føtter til de nedrevne mure.

Og se, guds naade var stor mot ham. Kirken stod der endnu, men de smaa kapeller for St. Anna og St. Jakob var i kjøbmænds eie. Men han sanket løsesum og fridde dem, som man frir sine kjæreste fra vanære. – Og de bespyttede helgenbilleder tvættet han fra skjændsel og stillet dem ved vei og sti, saa hjorden atter kunde møtes med sine hjælpere og finde lægedom for sine saar.

Og atter ringet klokkerne til messe og bøn og signet landsbyen, som grodde frem paa det herjede klostertomt.

Det var søndag ettermiddag.

Lien var som drysset med symre, og træernes nysprungne løv skinnet i vaarfrisk pragt. Ned skogstien, som førte til St. Josef, kom de gaaende, Ragna og Rosa,

vertens datter. Og Rosa var ikke ung længer og skulde staa brud til pinse. Derfor søkte hun, som [129] saa mangen trolovet jomfru i landsbyen hen til nødhjælperen.

«Og har De et ønske, frøken,» sa hun, «som De vil skal være skjult for mennesker, saa glem det ikke nu, De faar se ham. Ja, De kan godt ønske tre ønsker; han hører Dem nok og gir Dem opfyldelsen av alle tre.»

Men Ragna hadde intet ønske i den stund. Stille gik hun og saa paa Rosa flittig flette krans av skogens anemoner og hænge den om helgenens hals.

Men da hun med taarevaat kind kviskret sin hemmelighet i hans gamle øre, listet Ragna sig længer ned i lien og satte sig der.

For et underlig folkefærd, hun var havnet blandt. For alt og alleting aatte de en hjælper: torden, lyn, pest og al anden ulykke kunde de avverge, prester vigslet den spirende sæd og fridde stue og fjøs av onde magters vold.

Og mon hun nogensinde vilde glemme paaskemorgen? Hun gik for at hente post og traf menigheten, idet den strømmet ut fra kirken.

Iført sit høitidsskrud av silke og blendende lin skred husfruene fore med kurver fuld av [130] prydelig ordnet mat, den de nyss hadde faat signet. Efter dem trippet barneflokket med smaa paaskelam av sukker – ogsaa de hadde faat del i velsignelsen.

Paa værelset, hun hadde leiet, var der et skap med hellige ting. De var stillet paa hylder bak glasdørene og glitret og pranget i broket glans – Der var madonnaer og krusifikser og flerfarvede lys. Der var blomster av tõi og bønnebøker av voks, vievandskar og valfartsmedaljer, Jesu krybber i stald av porselæn, helgener, hyrder, engler og sukkerlammene. Hvert barn hadde slikt et sankeskap og lærte fra liten av kjærligheten og agtelsen for de hellige ting.

... Naar hun snart vendte hjem, vilde hun skaffe sig maken til skap og sætte derind den nips og de tøibloster, hun fjernet fra stuen, fordi Henrik ikke likte dem. Og saa vilde hun der forvare alle de smaatterier, barnene gav hende, og det hun fik hos dem hun holdt av –

Var ikke Rosa snart færdig med betroelserne sine? Nei, der sat hun i græsset under helgenen og mumlet bønnen over rosenkransen, med hu og tanker hos

brudgommen.

Saa sval luften var og mættet med vellugt. [131] Ragna reiste sig og gik utpaa skrænten og tittet nedfor. Var det en hegg, det der hvite træet ved elven mellem vild kirsebær og løn.

«Vent ikke paa mig, jeg gaar mig en tur,» ropte hun til Rosa og tok en omvei for at komme under skrænten.

Heggen fandt hun. Den var ikke en liten buske som den i Guldbergaasen, men høi og rankvoksen – et skogens træ, jevnbyrdig de andre trær og i overdaadig blomstring.

Ragna smøg under grenene og stirret op i blomstersneen, halvt ør av den kjendte duft. Gjennem det hvite skimtet hun himlen skinnende blaa med lette skyer lik strimer av sølv. En liten meise sang i heggens top; og elven surlet og skumtapper hvirvlet og bølger slog i sagte klunk mot den bratte strand.

Det var vaar hjemme ogsaa nu – – Og skolebarnene kom vel med pjuskete blomsterdusker til frøkenen sin. De hadde selv plukket dem paa landturen om søndan, fortalte de kry.

Skolebarnene – – – Arbeidet – – –

Margit blev ikke med hende hjem igjen. – Hun skulde gifte sig med maleren, de hadde bodd væg i væg med i pensionatet, og reise [132] til Rumænien og derfra til Grækenland. Hun hørtes saa fornøiet og lykkelig og bad Ragna endelig være med til bryllupet.

— — — —

Husket gutterne i klassen hende endnu? Og vilde de bli glad ved at faa hende igjen? De hadde holdt av hende, før hun reiste fra dem; men barn glemte fort.

For noget tøv. Barn glemte aldrig den, som naadde ind til sjælen hos dem.

«Jeg vil hjem til dere, barnene mine,» sa hun høit og bredte armene ut. «Dere er mine hellige ting – min trøst i ørkenen og min livsens glæde og fryd.»

Varlig brøt hun en av de vakreste kvister, hun kunde naa, og skyndte sig opover lien med den og hen til St. Josef og la den for hans fot.

«Jeg har et ønske, du hellige nødhjælper: Gi mig et aldrig svigtende hjertelag for barnene paa skolen.»

Noter

[n1](#). mig.] *rettet fra: mig (trykkfeil)*

Regine Normanns *Faafængt* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no